

MISS [illegible] [illegible]

З М І С Т

Оповідання:

Первісний степ . О. Донченко

Нариси:

Асканія Нова . П. Нізар

В татарському
селі Н. Іранцев

Г. Ф. Квітка-
Основ'яненко В. М.

Авіопорт в сто-
лиці Я. Брик

Герої свого обо-
в'язку . . . Т—ні

Сонгород по ре-
волюції . . . Гр. Зельдович

Свято сили й здо-
ров'я (Всесо-
юзна спарта-
кιάда) С. Павлов

Механізовані
раби М. Ірчан

На обкладинці — Відкриття 5-го
Конгресу КІМ'а. Промова секре-
таря КІМ'а тов. Хитарова

№ 36
2-го вересня
1928 року

ВСЕСВІТ

ХАРКІВ,
вулиця Корні
Лібікєхта № 11

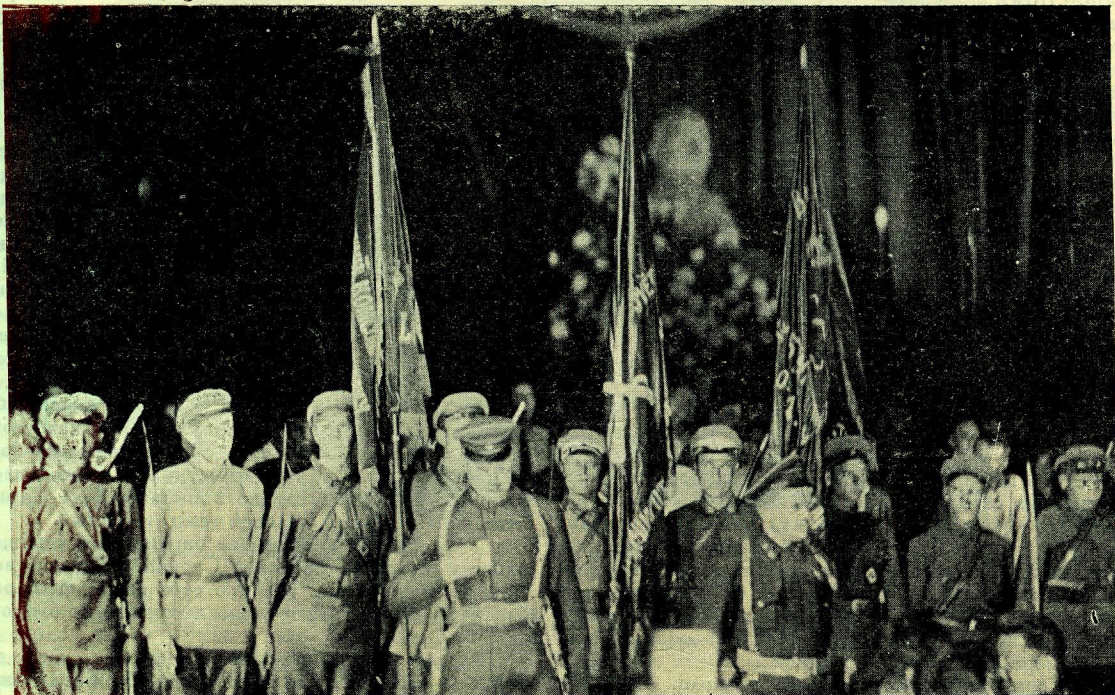
Фундатор В. БЛАКИТНИЙ

5-й КОНГРЕС КІМ'А

76176

20 серпня урочисто відкрито 5-й конгрес КІМ'а. На фоті—президія

Делегація підшефної частини на відкритті конгресу

спрага

ЕЛІТЕНА
НАКОВО-

ПЕРВІСНИЙ СТЕП

Оповідання Олеса Дончюка

КОЛИ ПОТЯГ, затримавшись хвилину на невеличкій степовій станції, рушив далі, Арсен Хуга стрибнув. Різкий біль у лівій нозі штрикнув гострим, довгим шилом, але Хуга швидко піднявся і, шкутильгаючи, подався вбік. Він біг і біг, подалі од рейок, подалі від самотньої станції, від її одиноких жовтих очей, від шуму експресу, що стихав десь у даліні ледве помітним червоним лихтариком.

Хуга біг, спотикаючись об груддя, толочучи високі шаршаві жита, а назустріч, із степу, йшла душна, полохлива, як польот невідомої птиці, липнева ніч. Десь далеко-далеко, на самому обрії, зрідка спалахувала вишневим оком тривожна блискавиця, і від того, здавалося, ще чорнішим ставав навколо темний нічний бархотин.

Хуга біг. Хвилинами йому ввижалося, що там десь за ним, на самотній станції нагло счинилась тривога. Йому здавалося, що він чує довгі сюрчки, шум метушні і рідкі постріли...

Тонко видзвонює в скронях залізними виделочками кров. А серце, велике серце, без упину калатає й калатає. Ось-ось воно розірве груди і тоді струмками полетять туди живуче повітря. Багато-багато свіжого повітря...

Інколи, просто спід Хугиних ніг, шумно зривались якісь нічні птахи, а великий кажан швидко кружляв перед ним, то з'являючись раптом, то знову поринаючи в ніч.

Хуга не знав, скільки він так пробіг. Він зовсім згубив уявлення про час і просторинь і тільки страшна переможна втома опановувала тіло. І раптом, спіткнувшись, він упав. В ту ж мить солодка млявість поповзла по ногах, самі собою розкинулись руки, стулялись обважнілі повіки. На мить Хуга почув, як тілінькають навколо в траві коники та якась комашка доскочучи, повзе по долоні. Хотів ворухнути рукою, змахнути ту комашку, але владний сон враз міцно насів на нього.

Він спить і може це снитися йому: кам'яний перон, і потяг, і душний вагон з заготованим віконечком. І вартові червоноармійці. Вони змінюють один одного кожні дві години, і в кожного рушниця і вперте суворе підборіддя. І губи їхні міцно затиснуті. Вони мовчать. Вартові не повинні балакати з злочинцями.

А потяг мчить. Потяг мчить і щось тривожне й давно забуте поспішаючи вистукують колеса. Товариші по вагону розповідають свої злочинницькі пригоди й лаються. Потяг мчить, коливається в такт вагон і свіжий, холодний струмок повітря вривається крізь віконечко з залізними гра-тами. Холодно...

Холодно Хугі і він просипається. І бачить: передранкове світло м'яко лягає на степ, коливається, пливе сіруватими смугами. Передранковий свіжий вітерець гладить ниву. Ні, не нива! Що ж це?

Став Хуга на одно коліно, дивиться, зору не може одірвати. Ген-ген навколо, аж до само о обрії, біліє сива шовкова тирса. Здається, пінясте біле море тихо хлюпає й хвилюється навкруги. І ніде — ні кущика, ні деревця... Ніде ні душі... Степ і степ, безмежне море сиво-сріблястої тирси...

Став Хуга на одно коліно, вдивляється навколо. Яка далина! І як тихо. І ніде ні-ко-го...

І враз він здригнувся й підвівся. Різко й несподівано вдарив за його спиною у золоті скляночки жайвір. Один, другий...

І раптом задзвеніла, покотилась срібними покотьюльцями, засміялася височинь!...

Жайвори! Жайвори!... Скільки їх...

Тирса... і степ. Пустельний степ навколо. Хуга тепер не знав, куди йому йти. Але він спокійний. Так, він цілком спокійний. Втеча вдалася, він на волі — оце головне. А йти... куди ж йти? Головне — не назад, не до станції, головне — подалі від залізниці. Там тепер — тривога. Там тепер знають, що він утік, шукають його...

Хуга повертається обличчям до рожевої смужки на сході. Він певний, що гуди й треба прямувати. Буде якесь село по дорозі, він найметься до дядька на де-який час, поки забудуть про нього, поки перестануть шукати.

Вже сонде було над самісенькою головою, коли Хуга сів спочити. Поволі смакуючи посунув руку до кишені і раптом кинувся, як ошпарений: великого шматка хліба, що він приховав був його ще в потязі, не було. Певно він загубив його під час утечі. А під серцем давно вже настирливо й боляче ворухився голодний нудний червячок. Шукати хліба — безнадійна справа. Хуга з нудьгою оглянув обрій. Так само пустельно все як і раніше. І вперше таємна тривога залізла йому в груди. Де він? Він ніколи ніде не бачив такого степу, він уперше бачить цю шовкову тирсу. Що це за край?

— Ні, це воно щось не так — провів себе рукою по лобі. — Треба сісти спочити, подумати трохи.

Він почав пригадувати. Його везли з Симферополя. Кудись на Харків, на Москву. Харкова ще не було. Так не було. Він певний цього. Значить він утік десь між Симферополем і Хар-

ковом. І знову він думає. Думає важко не поворотно. Він не звик працювати головою. Він важко думає і глибокі зморшки зібралися йому на лобі. Ще раз оглянув обрій. Майорять високі могили.

І враз скопився: просто в його бік повзли за обрію якісь чорні крапки. Схильовано враз ударила в голову думка: чи не за ним бува? Чи не його шукають отут у степу, чи не вершники, часом?...

Припав у тирсу, тільки голову ледве-ледве підвів, за чорними крапками слідкує. Крик здивування й неспокою вирвався йому з грудей. То були не вершники, а черідка овець і баранів. Вони, не поспішаючись, сунули просто на нього. Він уже міг добре бачити окремих баранів. Темно-

бурі, з яскраво-білими плямами на спинах, вони, здавалося, пливли сріблястим степом. Зненацька передній баран зупинився на мить і вся черідка швидко метнулася вбік і понеслася до обрії.

— Злякалися, — голосно промовив Хуга і, наставивши до лоба долоню, довго дивився вслід тваринам.

... Це була черідка диких баранів — муфлонів, мешканців соняшних островів Корсики й Сардинії. Хуга не знав цього, не знав і назви тварин. Він про себе назвав їх баранами, дикими баранами. Він навіть голосно де-кілька разів проказав це:

— Дикі...

А коли дикі, значить і степ дикий, і край дикий, невідомий... А справді, куди він забрів? Де він? Може він у такій глушині, де немає живої душі, де тільки дикі тварини полюють одна за одною... Від таких думок неспокій опанував Хугу. І він мимоволі пригадав собі безкінечні оповідання в буїрі коно-

Заповідний степ у травні. Цвіте шовкова трава

крада Хомки про невідомі дикі країни, про незнані таємничі землі, про сграшних звірів і тварин, і людей, що скидаються обличчям на чудище...

— Дикі барани... Де їм узятись отут між Симферополем і Харковом? — міркує Хуга. — І що це за степ такий? Такого степу немає в світі...

Темна тривога, холодний жах владно заповзають у Хугине серце. Він почув себе у цьому безмежному первісному степу таким самотнім, нікчемним дикуном.

— Неораний, неораний степ. Цілинний, дикий — бурмоче розгублено. — Хіба не видно — тут зроду ноги людської не було.

А голод з кожною хвилиною все настирливіше колупається десь у середині. Двоє дів Хуга без їжі. Останній час у потязі він приховував весь хліб, відкладав на утечу.

— Наводоч! — вилаяв сам себе.

— Біжить наволоч, біжить, і хліб посіяв!...

Чує він: губить сили. За кожним кроком знесилюється, за кожним рухом. Дійшов до старовинної мовчазної могили. Здивовано застиг і дивився: на могилі стояла сіра камінна баба. Грубі руки вона схрестила на животі, а рот її десь загубився в таємній, каміній усмішці. Сивою минувшиною віяло від цієї постати на степовій могилі.

— Що ж це таке? Хто це поставив сюди? — думав Хуга. Та відповіді не було. Тільки сиво-срібляста тирса, як море, тихо хилиталась навколо. Рівний безкінечний степ з усіх боків оточував кам'яну потвору на мовчазній могилі, а біля неї самотню постать людини.

Велетенський птах знизився і широкими колами кружляв над самісінькою тирсою.

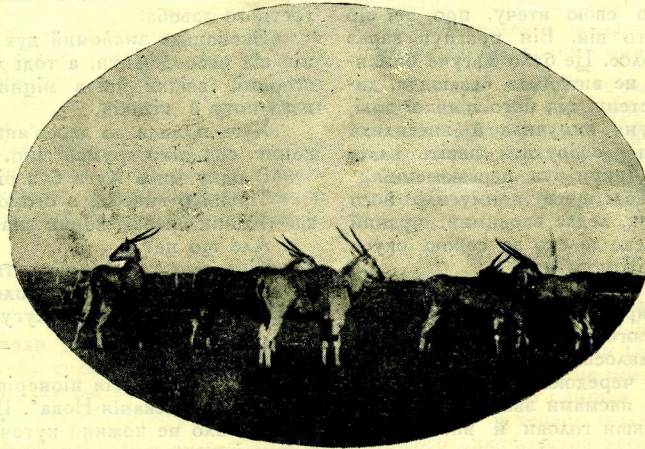
Хуга побачив, що це був шуліка. Здавалося, птах хоче впасти на землю. І справді, він камінем бухнув вперед і сховався за могилу. Якийсь інстинкт підказав Хугі бігти й він побіг до того місця де впав птах. Темна маса пір'я шугнула з тирси. Хуга побачив величезні крила, страшенний закарлючений дзьоб. Це був не шуліка, а жовто-сірий степовий орел. Зляканий несподіваним втручанням у його полювання, він знявся високо вгору і трохи покружлявши, подався далі. А Хуга тримає у руках ще тепле окривлене зайченя, відбите у хижого птаха.

Зайчення лежало на широкій долоні, майже все на ній умістившись, тільки голівка з довгими гострими вухами якось чудно звисла до низу і за кожним рухом Хугиною руки тихенько теліпалась. Шкура на звіраткові була дуже порвана, стікала крапельками крові і білого м'яса.

Хуга стояв і якось зосереджено, уважно дивився на зайченя. Хутко озирнувся, наче хотів упевнитись, що навколо нема свідків його вчинку... вгруз зубами в худе, знівечене м'ясо. І в ту ж мить, здається, утишився мучительний голод, що жужмом викручував всю внутрішність.

— Ех, коли б ірники! — десь промайнула думка. Але сірників не було. Хуга їв сире м'ясо, намагаючись не вмазати в кров підборіддя. Пальцями він здирав шкуру і тоді якісь вогники

раптом спалахували в його зіницях. Він сидів на землі й почув, що неголодний. Довге й гостре тирсове насіння ніжними віяльцями обліпило його й кололо тіло. Але Хуга не зривав на це. Якесь нове чудне почуття прокинулося у ньому. Його ніздрі широко роздувались, як у дикого огиря, він хапав на повні груди п'яночє, терпке повітря, очі йому блищали якось чудно й по-новому. Спід тонких губів міцно вищерились білі зуби. Все обличчя його, здавалося, потемніло й загострило. Настрожене волосся дрятючо щіткою стреміло на голові. Хуга відчув якесь споріднення з цим безкраїм степом, з дикою тирсою, з цими торожистими старими могилами. Він відчув у собі дикуна, що йому наймиліше на світі безмежна воля, нічна ватра свіжий шматок м'яса...

Дикі тварини на пасовиську в степу

Він сидить на землі, пальці його вмоталися в пучок тирси, він рве і скубе її, з корінням вириває, він вишкірює зуби, він вахляється повітрям. Може повітрям, а може слиною, бо вона душить його, бо вона булькотить у нього в горлянку і білими цяточками виступає в куточках рота. Його погляд гострий і дикий, і він думає, що в руках у нього не тирса. Він чує хрипкий передсмертний зойк дівчини і ще дужче залізними пальцями вмотується в її волосся і рве, рве, викручує... Баба вже не ворухиться, вона лежить у чорній калюжі, але ця дівчина... Тоді він хватає її за горлянку і стискує... А хлопці вже штрикають старого, і ось він веде їх усіх за собою й показує, де сховано гроші... Руки у чомусь липкому й теплому, і він думає, що то кров.

І ось він знову уявив щось інше. Пиво й горілка, і хлопці... А вночі знову „налот“. І він пригадує, як задушив тоді великого цепного собаку. Пес гавкав і гавкав, і тоді Хуга впав на нього й довго борювався. Аж поки стих собака. А в Хуги з пальців була здерта шкіра. І ще хлопці прикладали йому до пальців холодну розрізану картоплю, бо пекло, вогнем горіла вся рука... Він знову підвівся і знову йшов все вперед. І знову не було нікого навколо. Тільки

прудкі ящурки шурхали під його ногами та раз він набрів на невелике пташине гніздо. Гніздечко було просто на землі між двома кушиками тирси і в ньому лежало п'ятеро крапчастих явчок. Хуга розбив одно — воно було з зародком. Тоді він роздавив ногою гніздечко й пішов далі.

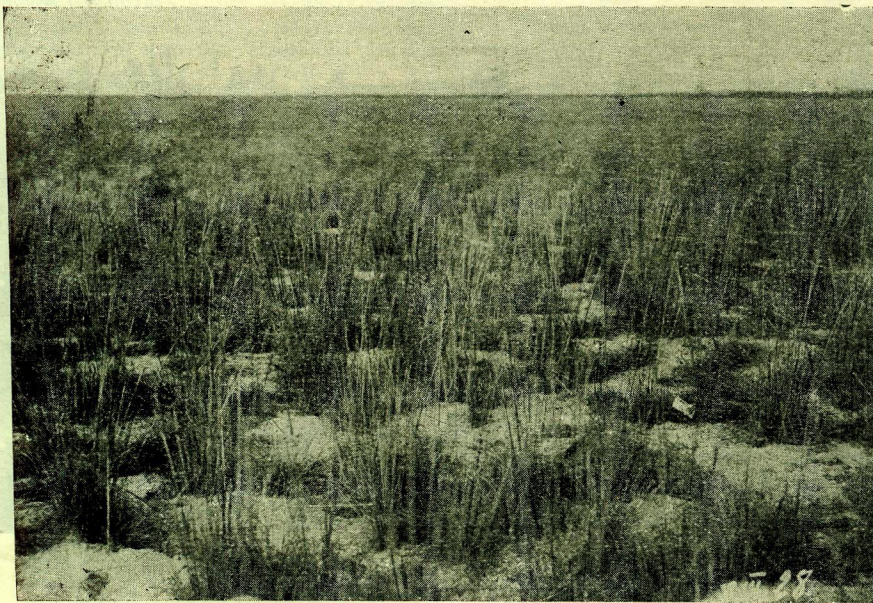
Хуга йшов далі й далі, і знову бажання бачити живу людину тривожно опанувало всю його істоту. Він знову відчув себе таким самотнім, таким приниженим серед цього безлюддя. Безмежя степу гнітило серце, тягарем лягало на плечі, сковувало рух і думку.

І коли вже почало смеркати і дужче било в груди терпке, аж гіркувате, міцне повітря, Хуга побачив у далині смужку дерев.

Що зробилося з ним? Він тремтів і важко дихав, він зупинився й стояв. Там, певно, було якесь село, там жили люди. Значить край цьому степові, край безлюддю!

Він щось вигукував, він вимахував руками, і були незрозумілі його вигукі й кумедними здавались його рухи.

Раптом він нахилився. Він нахилився все нижче й нижче, ось він зовсім упав на коліна, а руки нишпорять по землі, і

Заповідний степ взимку. Сфотографовано минулого року

очі блукають чудно й тривожно. Він стояв на дорозі! Так, це був шлях. Шлях у цьому степу! Зелений шлях, степовий, гаразд не прибитий, але ним, безперечно, їздили. Ось дві неглибокі колеї від коліс, ось груддя засохлої багнюки...

Якесь гавкання вирвалось з Хугиною горла. Тільки так і можна назвати ці радісні хрипкі звуки, цей переможний зойк.

І Хуга побіг просто по дорозі, побіг у напрямку до тих дерев, що витикались зза далекого обр'ю.

Він побіг і тримався рукою за серце, бо воно несамовито калатало в грудях і йому все здавалося, що воно ось-ось одірветься й тоді він упаде мертвим отут на дорозі.

Ховрашки, зачувши тупіт ніг, хутко ховались по своїх норах, якісь пташки раз-у-раз пурхали з землі і збентежено розлітались в усі боки.

Хуга тепер зовсім не думав про свою втечу, про те, що його можуть виймати, довідатись хто він. Він прагнув зараз побачити живу людину, почути її голос. Це було жагуче бажання, непереможний інстинкт. Дикун не витримав безлюддя, дикун тікав від мовчання первісного степу, від його п'яркої волі, від соковитого сирого м'яса. Дикун вимучила й знесила безмежна пустеля, він ладен був тепер офірувати навіть власною волею за одне людське слово. Дикун був переможений.

Хуга зморився, пішов поволі... Тоді щось примусило його озирнутись. Може то був якийсь звук, ледве вловимий, чудний звук. Хуга озирнувся й побачив далеко-далеко за собою якусь темну масу, що сунула, здається, слідом за ним.

І знову якась тривога заповзла в Хугине серце. Він поспішно звернув з дороги й ліг у тирсу. Мовчки слідував за тим невідомим, що посувалось до нього. Воно йшло дуже повільно, але з кожним кроком наближалось...

Чорні, жажливі тварини йшли чередою. Це були якісь величезні бики. Довга чорна шерсть пасмами звисала з них з усіх боків, вони поволі йшли похиливши голови й виставивши наперед роги.

І от нелюдський пронизливий крик прозгучав у степу. Людина так крикнути не могла. І справді, той зойк належав потворі, що йшла за чередою патлатих тварин. Грбата й кривонога, вона нагадувала великого гидкого паука.

Дикий містичний жах міцно сціпив Хугу, скував його члени. Він лежав край дороги в тирсі, він не міг ворухнутись.

А череда поволі зникла в темряві...

— Треба назад, назад,—билась, мов кажан, сполохана думка. Назад, до станції...

І Хуга повернув назад. Йому здавалось, що коли він обернеться і піде просто й просто, нікуди не звертаючи вбік, то вийде знову як раз до станції, до залізниці.

Непомітно впала чорна бархотина нова ніч. Хуга швидко йшов. Ноги підгинались, боліли, але він не зважав на це. Він поспішав одійти якомога далі від дороги, далі від тих страшних тварин, від горбатішої почвари... Містичний жах владно гнав за ним.

Що це? Знову якісь страхіття виросло перед Хугою. Ось воно стоїть перед ним високе, рівне, мовчане. Хуга кинувся вбік і враз злісно сплюнув. Він розгледів, що це була могила, а на ній кам'яна баба...

Так Хуга йшов, озираючись, прислухаючись до кожного шелеху, до кожного звуку. Раптом він тупо скрикнув: його лице вдарилося об якусь дротяну сітку. Він хотів бігти назад, але не було сили. Тоді він сів. Поволі, обережно простяг руки. Дротяна сітка починалась з самої землі й була з сажень зав-

вишки. Хугі чомусь здалося, що ця огорожа відділяє цей жажливий степ від того світу, де колись жив він, Хуга. Треба тільки перелізти через дріт і знову перед ним відкриються села, міста, станція, залізниця.

За огорожею була така сама тирса, такий самий степ, і ніч.

Щось зашелестіло і з темряви виплив якийсь величезний птах з довгою шиєю, на довгих ногах. Він був далеко вищий за саму високу людину. Хуга не знав, що це—африканський струсь. Хуга не знав цього, він знову бачив перед собою невидане чудище, страшного хижого птаха, що поволі, невблаганно як сама смерть, наближався до нього...

Заціпивши зуби, Хуга біг. Йому здавалося, що двоного страховисько женеться за ним і ось-ось вгородить у нього свого гострого дзьоба.

Знемацька знайомий дух ударив Хугі в носа. Він закамянів від несподіванки, а тоді хвилюючись, кинувся до дерев'яної огорожі, звідки йшов міцний знайомий запах стайні, кіського поту й кіз'яків.

Хуга припав до дерев'яних дощок. Так, ось він, невеличкий коник, спокійно хрумчав сіно.

В одну мить Хуга був біля нього.

Тільки б вивести з огорожі, тільки б сісти,—майнула думка.—Коник вивезе, коник знайде справжню дорогу...

Але що це?

Кінь перестав хрумчати, тихо заіржав, зробув крок до Хуги і... вп'явся йому зубами в плече. В ту ж мить страшний удар копитом у живіт звалив Хугу на землю...

Велика екскурсія піонерів приїхала в державний степовий заповідник „Асканія-Нова“. Ще вчора ці малюки встигли обслідувати мало не кожний куточок ботанічного саду й музею, а сьогодні з самого ранку вони вирушили до зоопарку й великого степового загону з дикими тваринами. Завтра вони пойдуть на первісний заповідний степ, існа тому їхня мандрівка скінчиться.

Коли екскурсія підійшла до загону, звідти вибіг назустріч горбатий кривоногий урод.

— Це паш службовець, Петро—пояснила провідниця запо-

відника. Він трохи чудний і природа трохи над ним пожартувала, але дуже тихий парубок і любить тварин. Його обов'язок ходити коло зубробізонів та коло диких коней.

Але Петро схвильовано підбіг до провідниці й схопив її за руку.

— Там... Там... Ходім, ходім...—тяг він її до загону.

Вся екскурсія рушила за ним. В загорожі для злих і диких коней Пржевальського лежав увесь скривавлений і побитий Хуга.

Малюки ровм обліпили огорожу, поприлипали до дірочок між дошками. В їхніх очах світлились і жах і цікавість, бо вони були маленькі піонери, це були ще зовсім

діти і вони ще ніколи не бачили трупу людини. А за металеву сіткою великого загону розкинувся первісний заповідний степ. Він був сивий, сивий, і хвилювався, як безмежне сріблясте море. То сивіла тирса. Багато, багато, шовкової тирси...

22 липня 1928 р.

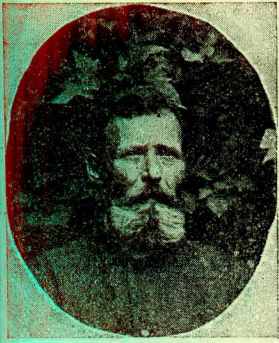
О. Донченко

Виводок акліматизованого струся „Нанду“

„АСКАНІЯ-НОВА“

До 100-річчя Державного степового заповідника України „Чаплі“

Клементій Сіяноко селянин з Чернігівщини (Зав. Зоопарку)

в 42.744 гект. Більша частина площі використовується під пасовище та сіножаття. Рослинне покриття степу головним чином складається з дернинних трав, шовкової трави, ковилі, тирси та татчини.

Серед цієї густої степової трави вільно живуть собі лисиці, зайці, риють свої глибокі нори тушканчики та ховрашки, лазять гадюки, тисячами літають та плигають різні птахи та комахи.

Над степом літають степові орли, дрофи і зграями літають жайворонки та інші. Далеко по степу, куди тільки око не гляне, блукають кошлаті бізони і зубри, шугають болякі антилопи, пасуться олені всіх родів і скачуть смугласті зебри.

Коли зайдеш за паркан, що ним обнесено цю чудову ділянку землі, що її ніби то перенесено з далекої Австралії чи Африки, то можеш побачити там і струсів, і хмурих гау, обережних козорогів, моторних кенгуру і флегматичних лам, що бігають вільно по парку.

Дещо з історії „Асканія-Нова“

В той час, коли Південна Україна була заселена дуже рідко, коли окремі маєтки були розкидані на сотні верстов один від одного, російський уряд з охотою запрошував до себе чужоземців, маючи надію, що вони зроблять з цих малозалюднених земель живий та родючий край. І ось в 1828 р., за указом Миколи I було віддано на півдні України на пільгових умовах герцогові Ангальд-Кеттенському 46.262 гектарів землі.

Підчас господарювання в новому маєткові, що його було названо „Асканія-Нова“ виявилось, що в умовах посушливого півдня не так легко господарювати. Опадів випадало мало, відчувався недохват води і завдяки цьому земля не дала герцогові Фрідріхові Ангальд-Кеттенському та його нащадкам сподіваних прибутків, і тому після 28-річного невдалого господарювання весь маєток був проданий за 525 тис. талерів німецькому колоністові Федору Івановичу Фейну.

Внукові старого Фейна, Фрідріху Фальцфейну, Асканія-Нова зобов'язана тою славою, що вона її нині має не лише на Україні та СРСР, але й далеко за її межами. Історія Асканія-Нова за останні 40—50 років тісно зв'язана з життям самого Фрідріха Фальцфейна.

З молодих років він виявив надзвичайну любов до природи, зокрема до тварин та птахів і 11-річним хлопчиком у 1874-75 році заснував в „Асканії-Нова“ першу вольєру (велика клітка). Цю дату можна вважати за дату заснування славного зоопарку.

В 1884 році, коли Фрідріх Фальцфейн

КОЛИ ЇДЕШ степом по дорозі до заповідника „Чаплі“ (Асканія-Нова), навкруги себе бачиш степ і солончаки і тільки десь далеко помітно зелений кущик, то-що.

Вражіння

Приїдеш до заповідника і очам своїм не віриш. Якось важко повірити тому, що в цьому степу може бути такий чудовий куток, якого не знайдеш не тільки у нас, але й далеко за межами Радянського Союзу.

Цей заповідник має площу

виїздив до Деригського університету, він доручив догляд за вольєрою та її населенням молодому селянинові з Чернігівщини Клементію Бвдокимовичу Сіяноко, що ще й досі працює в зоопарку.

Завдяки енергії, любові та відданості до своєї справи Сіянокові пощастило добути ті вдалі наслідки в галузі розведення та акліматизації тварин, що ми бачимо нині.

Дальша історія зоопарку, це історія того, як з вольєри з кулітками та дрофою виникла ціла величезна установа, з великими будівлями, приміщеннями для птахів, зі ставками, з великим огороженим степовим участком, де бродять табуни диких акліматизованих тварин.

Ось кілька цифр та фактів з того, як зростає зоопарк. В 1887 р. там було крім птахів тільки 9 родів ссавців. В 1889 р. було вже 43 роди птахів і ссавців—4 роди. В 1894 р. 79 родів птахів і ссавців 13 родів. В 1898 р. пощастило дістати з Монголії дикого коня Пржевальського і при зоопарковій було організовано музей, на препаратора якого, а далі на завідуючого було призначено Генріха Івановича Рібергера, що працює на цій посаді й тепер. В 1903 році було здобуто з Біловіжжя першого бика-велетня зубра.

За останні 2—3 роки помітно величезний зріст Зоопарку. Старий дерев'яний паркан, що огорожував так званий великий загін—знято, його замінено міцною металевою сіткою в 2 метри заввишки. Самий загін збільшено майже вдвічі і доведено до 120 гектарів.

Коли заходиш до загону, то через велику дистанцію сітки непомітно і тому тобі здається, що численні дикі тварини пасуться просто на степу без всякої огорожі.

Слід також відзначити ті тяжкі часи, що прийшлося переживати „Чаплям“ підчас 1919-21 р. р.

Тільки завдяки героїчним зусиллям старих робітників заповідника пощастило спасти „Чаплі“ від руйнування та знищення з боку банд денікінців, що відходили до Криму і намагалися знищити заповідник.

Завдання й роля заповідника

25-го серпня ц. р. заповідник „Чаплі“ святкував 100 річчя з дня свого заснування. В цей ювілейний момент ми особливо повинні відзначити ролю заповідника. За постановою Раднаркому УСРР від 31 травня 1927 року „Д. З.“ має за завдання зберігати, вивчати і акліматизувати в умовах південного степу тварини та рослини степової смуги.

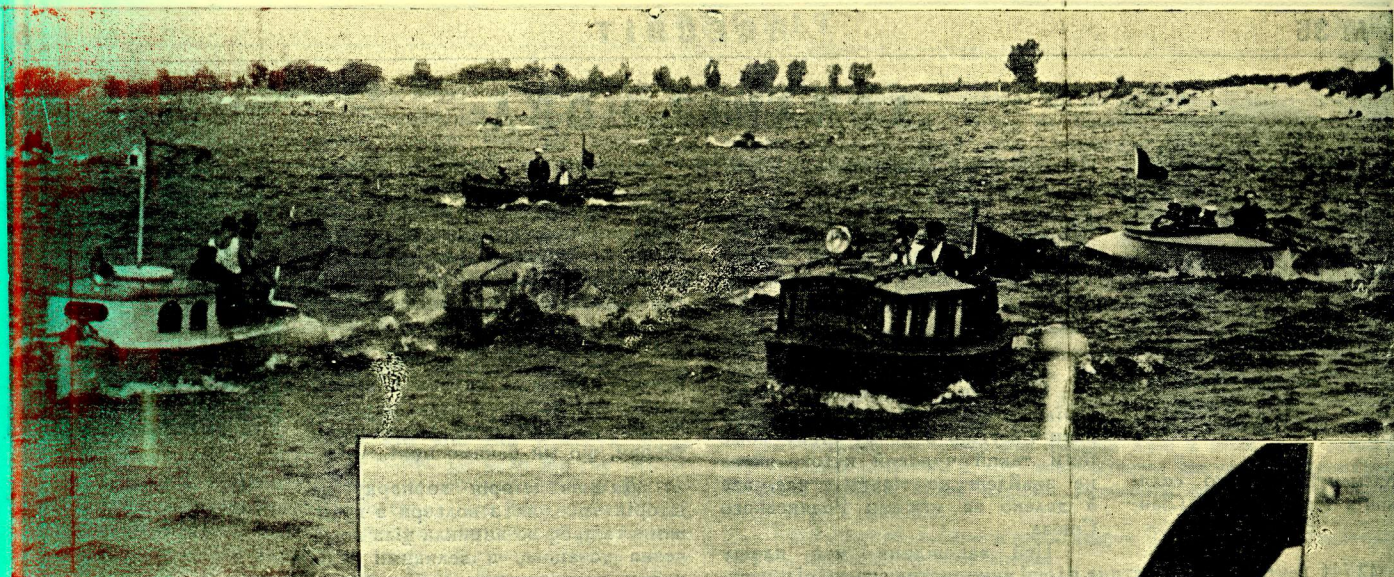
Цей останній декрет дає „Чаплям“ твердий широкий шлях для роботи в майбутньому.

В заповіднику зараз проводяться наукові роботи що до відродження вимерлих родів тварин.

За 100 років маєток, перейшовши до рук пролетаріату, перетворився на величезний заповідник державного значіння і велику наукову установу для всебічного вивчення степу та його продукційних сил.

Прибуття коней в „Асканію-Нова“ з Дессау 1857 р.—Старовинна гравюра

ПАРАД МОТО-ЧОВНІВ НА ДНІПРІ

Автодор влаштував на Дніпрі парад та перегони моторовнів.

На фото, зверху — моторовни йдуть до місця парад; внизу — моторовен № 29 — переможець у перегонах.

В ТАТАРСЬКОМУ СЕЛІ

З Кримських вражінь Назар'яна Іранцева

ІДЕМО вже цілих дві години — я і мій провідник. Ось-ось південь. Душно. Курну стрічку дороги замінюють акуратно підстрижені садові дерева, але вони ще надто молоді, щоб захистити нас від сонця. Час від часу минають нас селяне. На них косоворотки і засмальцьовані картузи. Даремно шукаю я „малювничих“ картин: все нове, ділове, по весняному чисте. Казенні стовпи індоєвропейського телеграфу педантично точно ділять наш шлях на метри й кілометри.

Мій провідник, 17-ти літній комсомолец Лятиф, не розуміє мого здивовання. Він виріс в умовах нового села. Він не чував про візантійських імператорів. Про жорстоких ханів співава йому колись старенька бабуса, а повновиде лице руського жандарма він бачив лише на агітплакатах. Нова людина, повноправний громадянин Республіки, комсомолец Лятиф поблажливо вибачає мені мов неуттво, мов безглузде здивовання сприводу всього того, що цілком ясне й просте для нього.

— Скажіть, товаришу, що роблять у Москві ті, що пишуть нариси в газетах? — загадує він мені недвозначне питання. І здається, цей смуглястий парубійко певен, що газетні робітники тільки й знають, що мандрують у міжпланетних просторах, коли вони дивуються на землі над такими простими речами, як сільсько-господарська машина або побілений вапном стовбур яблуні.

Наближається й пухне сірий амфітеатр сільських стріх. Ще двадцять хвилин і телеграфні стовпи звертають у бік, недовіриливо минаючи село, де зустрічають нас лівим гавканням сірки. Глиняними східцями припали будиночки до зеленого згір'я безименного горбка. Крайні дахи, линияві й в'ялі,

межують з суворими лініями нової шкілки зразкового радгоспа. На вулиці в поросі вовтузиться дівтора. Смагляві, з помітними вилицями й вузьким прорізом очей жінки носять холодну мов лід воду з найближчого джерела. Перед маленьким будиночком згорблена старуха маже глиною потріскану конусувату піч, що з її розпеченої пельки в довгі зимові вечори лоскоче ніздрі запах медяних пампушок.

А навколо сади, сади, сади.

Хліба майже не роблять. Усе село садівникує. За останні роки садівництво піднесено на належну височінь завдяки систематичній агропомозі.

По самій середині села — два новенькі, свіжо-побілені будиночки: сільрада і школа. На яскравому тлі вивісок — латинські літери: вони здобули вже особі непохитний авторитет і витіснили закрутість арабські знаки, що гальмували культурний процес татарської маси.

— На протязі трьох-чотирьох років навіть найталановитішим дітям не щастило засвоїти арабської азбуки; а тепер, коли перейшли на нову азбуку, технічну грамотність засвоюють за яких небудь два-три місяці, — пояснює мені сільський вчитель.

Цікава людина цей вчитель.

Худорлявий, верткий, у плохенькій піджачині і мішкватих штанах, він з дитячою радістю розказує нам про школу, про нові підручники, про навчання хлоп'ят і дівчат вкуці, про піонерський форпост, вчительські конференції й за багато ще дечого іншого. Так і кидається в вічі його ширість і відданість своїй справі.

Де він вчився?

Мусульманська духовна школа (медресе), самоосвіта, царська тюрма за революційні поеми, а потім курси перепідготовки вчителів—отакі його університети.

— Значить, ви письменник?

Він мнеться, всміхається винувато і зауршує нас у свою кімнату, де ми знайомимося з його літературним багатством. Воно складається: з грубого зшитка віршів, кількох оповідань і десятка п'єс, що їх, як виянилось, ставлять на сільських сценах усього Криму.

— Покажіть мені те, що найяскравіше, найхарактерніше,— кажу я по дорозі.

— Характерне? Дивно, чому багато де-хто хоче бачити характерне для татарського села лише в розмальованих ганчірках застарілого Сходу і ніхто за характерну не вважає школу, машину і...

Мимо нас галасливо пробігає автомобіль „Кримкурсо“: їдуть робітники до будинків відпочинку—... і оце.

Вчитель має рацію: будинки відпочинку, радгоспи, трактори і авта куди краще характеризують нинішній Крим, ніж надмогильні плити Бахчисарайського кладовища, де гниє старе. Я намагаюся виправдатися.

— Гарзд. Я покажу вам характерні риси старого Криму— це цікаво для вас як для митця, але як громадянин ви повинні сами побачити й оцінити цю „екзотику радянського Криму“...

Після цієї науки вчитель дружньо бере мене за руку і ми спиняємось перед якоюсь хатою. Коло вербового тина стоїть якась брескла жінка. Улеслива усмішка ховається в складках її пухкого обличчя. Побачивши нас, вона перестав жувати „сакіз“ (рослинна жуйка), проводить рукою по вип'яченому животі і лукаво підморгує припухлими повіками.

— Селям.

— Селям,— відповідає вона на вчителеве привітання неприховано байдуже.

Називають її Айше. Вперта, темна шептуха ця Айше. Не одну жінку скалічила вона за свій вік, не одного сифілітика згноїла, а тепер, мов заляканий звір, вона лише зрілка знаходить випадок і можливість „жаліти“ за кращими своїми днями і тихцем гудить фельдшера, що, мовляв, „тільки й робить, що годувє правовірних хною (хвіном) та побрязкує різними кліщами“. Ті методи, що ними вона лікувала селян „від ведуг усяких і напастей шайтана“, мало відрізняються від метод усіх інших шептук, що спекулюють на нещасті та релігійних забобонах. Непевні брудні вузлики з якимись травами, нашіптування в голо-

вах у хорого, талісмани—ось вам медична кухня Айше, що й досі зберігає в своїй скрині десь аж на дні висушену жабу, що принесла їй „чудотворну силу всезнайки“.

Революція обеззброїла Айше. Проте вона не скаржиться:

— Що ж, с'як так доживу до могили,—шепелявить старуха і в голосі її чути звук тричі зав'язаного в хустину срібла, захованого десь у завітній скрині поруч прозорих жаб'ячих ніжок і пахучих паличок цинамону...

Недалеко від села розп'яв свої намети святковий базар.

Горі садовини, ягід і овчів накопичено перед хисткими ятками. В уха вливається гортанна говірка безтурботного півдня. З дешевих брудних кухонь шугає дим, насичений пахощами шашлика і знаменитих кримських чебуреків. Ось одна з таких кухонь. Товстий татарин мене в руках призначене для шашлика м'ясо; він плює, відкладає на хвилинку м'ясо і артистично всіякавши носа крізь пальці, знову приступає до роботи, не перестаючи гучно вихвалити якості своєї кухні.

На масних, гарячих від сонця табуретах сидять приїжджі селяне. Вони смачно їдять нанизаний на дерев'яні палички шашлик і благодушно розглядають базарну метушню.

Н. І.

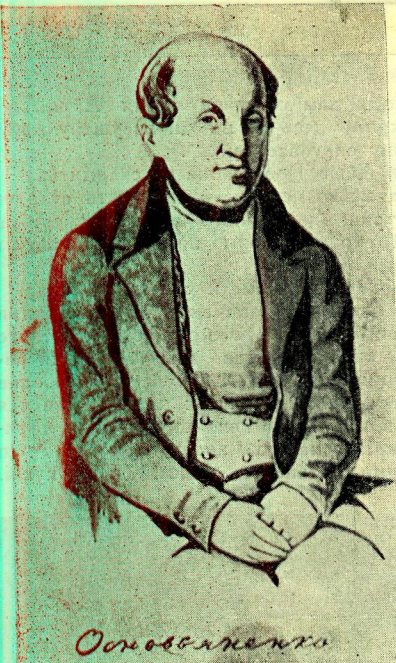
Вгорі, ліворуч—молодь вивчає нову абетку; праворуч—баба-повитуха. Внизу—базар; праворуч—татарки прядуть

Гр. Квітка-Основ'яненко

(До 85-ти річчя з дня його смерті)

*Дуже не добре були брехати 'Брехицю, кажуть люди, а
приїдемо, та правду не беремся.*

Осно в'яненко

Осно в'яненко

Григорій Федорович
Квітка-Основ'яненко

розмаїтість інтересів і професій Квітка з юнацтва мав притамані йому риси, це—чутливість, що переходить у сентиментальність, м'яка вдача та моралістичність здебільшого на релігійному християнському ґрунті. Квітка любив флейту „за її ніжні звуки“, дбав за „добре отношения“ між кріпаками та російськими рабовладельцями, допомагав „бедным но добродетельным девіцам“ і влаштувавши їх „уміляся“, що вони „заробляють на хліб“:

„... сколь сладок должен быть хлеб для матери! Сколь восхитительна добродетель для дочери! Сколь велико щастие для благодетеля“ („Украинский Вестник“ 1818 год).

В листі до відомого письменника Данилевського Костомаров дає такий портрет Григорія Федоровича Квітки, в період останніх 10-и років його життя:

„З Квіткою я знайомий був з 1838 до 1843 р. Це був старий, середнього росту, плішивий, з одним оком (друге око він замолоду випік собі фейерверком), з зеленими плямами на лобі, завжди в чорному вбранні або в халаті темного кольору, завжди приймав своїх гостей у вітальні, де звичайно і писав. Спочатку він жив у 2-х верстах від міста на Основі, в низенькому кам'яному будиночкуві, з кам'яною огорожею на неосязному і майже порожньому дворі.

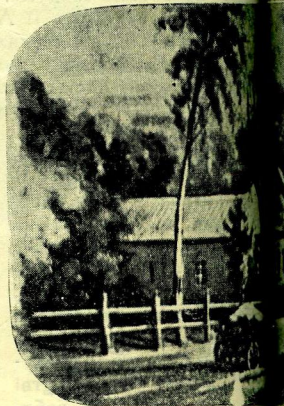
Майже проти будинка його стояв високий величезний дерев'яний дінок його брата, що йому належала Основа: Гр. Квітка сам не мав у ній. Потому я з ним бачився в місті, куди він приїхав у 1843 р. Зовні квартира його не являла собою нічого особливого, мебля дуже проста; не було ніяких хатніх оздоб.

В характері його виявилася змішаність захованості й простодушія й дотепності, що властиві українцеві. Він охоче свої твори в рукопису знайомим, не залишаючи в себе іншого мірника, і скаржився, що йому не повертали їх.

В нього не було класичної освіти, він не знав чужих мов, це він замінював здоровим розумом і любов'ю до книги: він по-молодим запалом стежив за рухом руської літератури, особливо оригінальної; на перекладну звертав значно менше уваги. Навіть чайно сумлінно і без будьякої тіни шарлатанства, він не дозволяв собі судити про те, чого він не знав, але навіть у розмов у цій справі: гуморист і охочий до анекдотів він ніколи не дозволяв собі говорити погано за людей, і за всякий поганий говорив з сумом, намагаючись припинити бадачки про це. Хоч був він старий, проте міцний і свіжий і лише за кілька місяців перед смертю почав хоріти“

Квітка, як і кожний громадський діяч і письменник,—витвір свого часу і тогочасного літературного оточення. Нащадок дідачів із старовинного українського роду, що добре зберігав свої великопанські традиції, Квітка не міг вирватися з кола певного способу мислення, що було властиве йому через походження.

Як на свій час він був громадською людиною, активістом у справі поширення культурно-освітньої

Садиба Квітки-Основ'яненка

роботи на Харківщині, людиною живою і доброзичливою; єдиний спосіб, яким визнав Квітка за універсальний у політиці і полегшенні жигтя, це так мовити „решіти“ людини“ (пригадаймо „Народнього Мамозу Куліша!..), себ-то індивідуальне виправлення людини: добрий поміщик,—і все буде добре; „рочительная“ царська влада, що опирається на кріпаки, —і кріпаки не будуть...“

Гевміння мислити в площі розв'язання взаємовідносин на соціальному ґрунті, яким ковите сприйняття того стану, що був у його часу, спричинилося до хибного напрямку підсолодженості навіть у його літературних творях.

Проте діяльність Квітки лишила певний слід в українській культурі того часу і прорізала шляхи, що ним йшли його літературні наслідувачі аж до початку ХХ-го століття.

Дебютує Квітка в журналі „Харківський Демократ“ (1816 рік)—віршами в епіграмі, акростихів, куплетів на злюблені теми то що і в „Украинском Вестнике“ (1818—20 р. р.), як журналіст Ф. А. П. Повінухін,—потім в Петербурзьких і московських журналах, як от „Вестник Европы“ (1820 р.) під псевдонімом Авер'яна Бопитного,

Хата, збудована ще за часів Квітки-Основ'яненка

Надгробок на могилі
Г. Ф. Квітки-Оснoв'яненка

Парк Квітки-Оснoв'яненка у Харкові

Основний мотив белетристичних творів, писаних російською мовою,—як от „Приезжий из столицы“, „Похождение Пустолобова“, „Пан Халявский“ та інші це—пригоди провінціяла в столиці.

Всі твори Квітки перейнято повчальним характером, це можна бачити навіть і з самих назв—„Урок мужьям“, „Урок кокеткам“, „Чванство Транжирина“ тощо.

Квітка був журналістом і письменником, що вийшов з української стихії і зокрема з харківської, а тому почував себе непевно в російській, а тому прохав поради в своїх російських друзів.

Він був пристрасен к своим дитищам, кои не иначе могут явиться ему как бывшій приумыты, прихолены приодеты рукою терпеливою...)

Він був зазнав тієї ж трагедії, що й Гоголь: з української стихії перейшов на українською тематикою й добре озброєний українським словом хотів зробитися руським письменником та хоч і пізно в житті він вертає на шлях українського письменника, але з великими силами прокладаючи шлях українській літературі, в своїй прозі, зокрема українській повісті.

Він був у 1833 з'являється в Харківській „Утренней Звезде“ латинськомовним „Салдатський портрет“; цей твір був першим друкованим твором з серії „малороссийских повестей, рассказываемых Григорием Основьянком“.

Він був у повісті, що вийшли в двох книжках (1834—37 р.р.) власне були першими в світовій літературі повістями з народним побутом. Повісті „Жорж Занд“ з життя французьких селян—з життя німецьких селян і російські повісті Григорія Тургенева з'явилися хронологічно пізніше.

Він був у своїй повісті Квітка говорить: „Мої героїні—жінки та запасах, всі—тугешні.“

Він був у російській повісті „Квітка користувалися значним успіхом, — як і його психологічна повість „Маруся“.— „Знайшовши себе в російській стихії Квітка написавши „Марусю“ разом з тим досягавши слави“.

Він був у „Лист до Погодіна“, за текстом А. Шамрая.

ще іншого, він „одкрив“ жанр, в якому виявив найсильніші риси свого таланту“ (А. Шамрай).

Відозви про „Марусю“ були в такій мірі позитивні, що навіть переконали самого Квітку, найскромнішого з авторів.

Безперечно в повісті „Маруся“, як і інших повістях, позначається вплив традиції сентиментальної літератури в сюжеті (манера портретного письма, деякі конструктивні особливості роля пейзажа в повісті).

Нарешті моралізаторство, збільшене особистими впливами на самого Квітку (манах-дядько, Наркіз-Квітка,—український філософ Скворода). Літературні традиції, пересажені на Харківський ґрунт—дали несподіваний ефект: своєрідного українського письменника Квітку-Оснoв'яненка, ліонера художньої прози, фундатора української повісти.

З художньої сторони повісті Квітки мають великі заслуги: своєрідна композиція, соковита, типічна для персонажів мови, гра на прізвища (Чирячка, Жабокрюк) усвідомлення чужоземних слів (шатай-моргай замість шато-марго) тощо.

Журналіст, культурний діяч, художник слова, що його значіння все більше розкривається—Квітка на довгий час ще лишиться читальним письменником та дійсним культурним явищем.

Пам'ять про Квітку ще зберіглася у старожилів Основи, що чи самі пам'ятають Квітку за часів свого раннього дитинства, чи згадують

Старі мешканці Основи Яким Романенко і Щепій

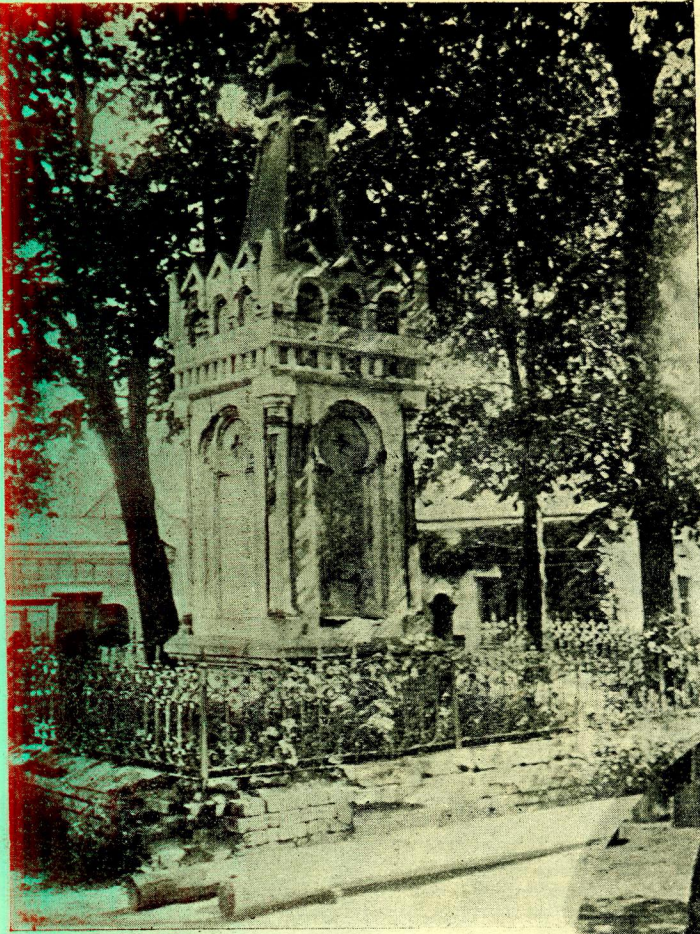
можна було досягнути, діждатися допомоги, а що вже при небіжі його набралися люде лиха, — покоштували солодкої панщини.

Дід Грицько Маланич глухий та сліпий, але з ясними думками, охоче розповідає:

— Знаю, знаю, пригадую за старого пана, від людей чув за нього... Образа його не пригадую, бо мені було тоді не більше, як 5 років... Але чув, що театр любив, був музикантом, співцем, охотником на всі руки, до кожного діла здатний... Був і чинцем: хотів душу спасти, збудував теплу церкву в своєму будинкові, щоб старі люде не мерзли зимою. Людей не обіжав і люде жили багато: по 13—15 пар волів мали, поки Авер'ян, його син, не пошабавив, у нищюю братію не призвів. Пособили тому й шинкарі, що мали свою пошту та содержали корчми й перевози. Пришлють поштаря з наказом задержати їх на перевози. Знищать перевіз або міст, а чумакі ждуть... В чумаків договор, строчна доставка... Опізнилися—штраф. Через це і по-оставалися з батогами в руках, бо волів шинкарі позабирали та ще й управитель Задорожний допоміг. Через це на його могилу люде до вітру ходили і дітей заставляли ходити...

Вмер Квітка 3 серпня 1843 р.

В. М.

Родинна могила батьків Г. Ф. Квітки-Основ'яненка

перекази батьків. Амадор старовини та літератури. місцевий мешканець Оленич-Гнєвенко подав кілька розмов з такими дідами.

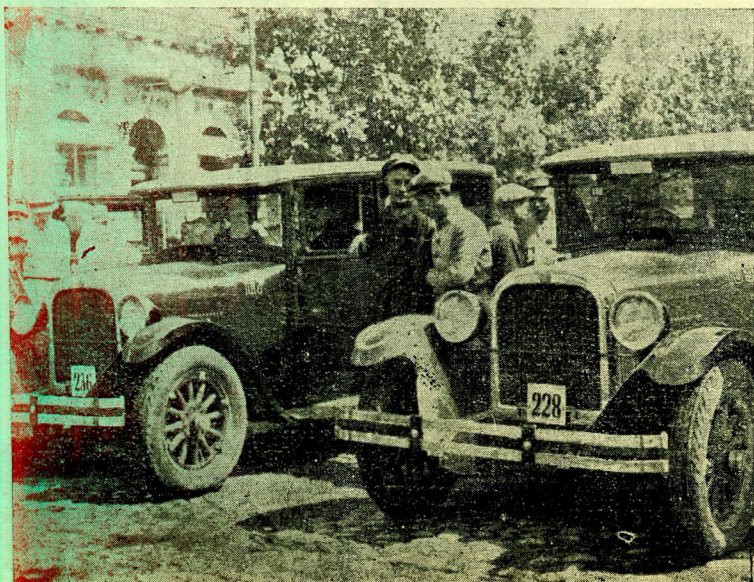
Ось дід Яким Романенко, по вулишному Шкляр, він народився ще за Григорія Федоровича й працював на городі в садбі Квіток. Яким Шкляр ще досі бачить і чує і має добру пам'ять.

— Жити при старому Квітці, казав мені батько, було дуже добре: і воли були в людей і людей не били. Цей пан був любитель нарочу. До його

Сліпий дід Грицько Маланич

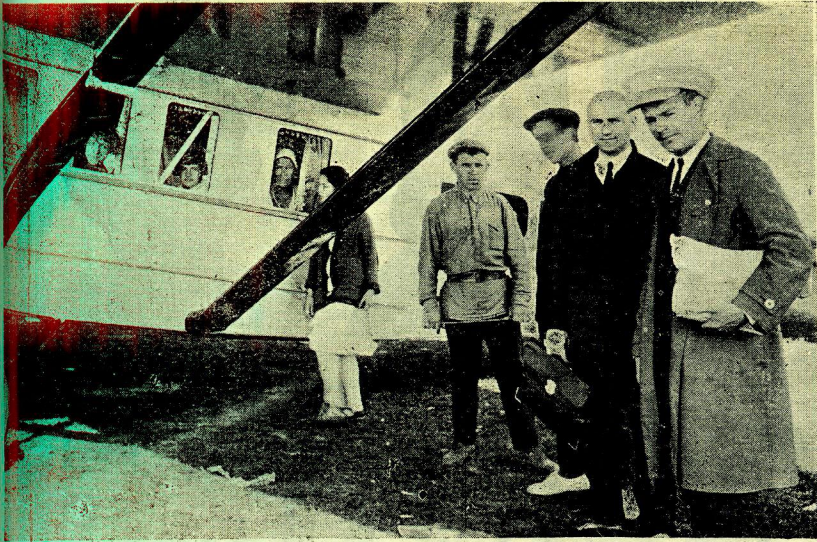
фото А. Орловича

ТАКСІ В ХАРКОВІ

Вибитий брук, оспіваний на всі лади фейлетоністами, і вузенькі, оповиті хмарами куряви вулиці української столиці зустрічали цими днями нових гостей. За могутніми Лейландами, Сейфвеями, Ланчіями та іншими автобусами преріжних марок й систем появилися в Харкові таксомотори. Це зграбні криті автомобілі на п'ять пасажирів, на перший погляд нічим не відмінні від звичайного авта. Тільки коло з шофера вміщено маленького апарата—таксаметра, що відмірює проїханий шлях і визнає цим плату за проїзд. Для пасажирів це дуже зручно. Не треба торгуватися до сьомого поту — скільки проїхав, стільки й плати.

Харківський ванько з мотором відомої системи „скільки вб'єш — стільки в'їдеш“, що досі був монополістом по всіх вулицях і провулках, далеких від трамвайних і автобусних ліній, зустрічається з могутнім конкурентом. По найбільших вузлах руху, на головних вулицях і майданах, стоять до послуг публіки нові таксомотори. Їх поки що тільки чверть сотні, але й це відчуває вже ванько і повільно відступає на окраїни. Пройде ще трохи часу і антисанітарна коняка зовсім зникне з вулиць міста, залишаючи шлях машині, що більше відповідає санітарним вимогам та темпові руху столиці.

Аероплан „К 4“ перед відлігом на Кавказ

АВІОПОРТ У СТОЛИЦІ УКРАЇНИ

ХТО НЕ ЇХАВ поїздом? Хіба тільки в найвіддаленіших ведмежих кутках величезних радянських просторів знайдуться такі. Хто летів аеропланом? Запитайте в першого лішого вашого знайомого й здебільшого почуєте, що не відчув ще на собі такого засобу пересування,— дуже хотів би полетіти, та якось не виходить. Часто можна почути старий Горбунівський дотеп „от хорошей жизни не полетишь“. Багатьом повітря здається ще цілком чужою стихією, що нею ще не опанували.

На землі—певніше.

Та все ж таки літають. Цивільна авіація раз-у-раз зростає. Через СРСР проходить одна з найдовших світових ліній Берлін—Москва—Харків—Ростов—Пеклеві—Тегеран. Найбільшу частину цієї лінії обслуговує Укрповітрошлях. Незабаром буде відкрито ще одну лінію Харків—Одеса.

Спробуйте дістати в Харкові квитка! Це не така проста річ. Багато претендентів, а пропускна здатність лінії невелика. 26-27 р. кількість пасажирів була 2.760, цього року передбачається перевезти не менш 3.150 душ. Торік перевезено 15 тис. тон пошти, тепер—25 тис.

Невже ж всі ці 3.150 осіб летять не „от хорошей жизни“?!...

Хто ці відважні шукачі пригод?

Виявляється цікава річ. Здебільшого цього літнього сезону аеропланами летять курортники—люде, що потребують лікування на Кавказі, у Кримі. Московські робітники й службовці звертаються до такого засобу пересування, щоб зекономити час. 4 дні економлять курортники самольотом туди й назад. А 4 дні при місячній, або шоститижневій відпустці—не дрібниця. Швидкість пов'язаного сполучення—головний стимул для користування з нього. За 4 години ви з Харкова потрапляєте до Москви. Це замість 18 год. поїздом. Почта, що її зранку відправляють з Москви, того ж таки дня потрапляє до адресата на Кавказ. Що до вартості квитка вона швидко наближається до поїздного. 28 крб. коштує квиток з Харкова до Москви і стільки ж коштує проїзд м'ягим міжнароднім вагоном.

Залишається найголовніше питання: чи безпечні повітряні переїзди.

На це нам відповіли в Укрповітрошляху так:

— За весь час роботи повітряної лінії, маючи щоденно в повітрі 7 самольотів ми мали тільки одну аварію—3 роки тому. Як правило, комерційне повітро-

плавство не знає катастроф, бо тут не переводяться фігурні польоти.

Ми оглядаємо авіопорт, цей повітряний вокзал, що має й залу для пасажирів, їдальню. На дворі гуркотять майстерні, як звичайне залізничне депо, в ряд стоять сталеві птиці з безсилими й такими нескладними, тут на землі крилами. У повітрі аероплан наче шуляк кружляє над жертвою, шукає собі місце для спускання—він щойно прибув з Москви.

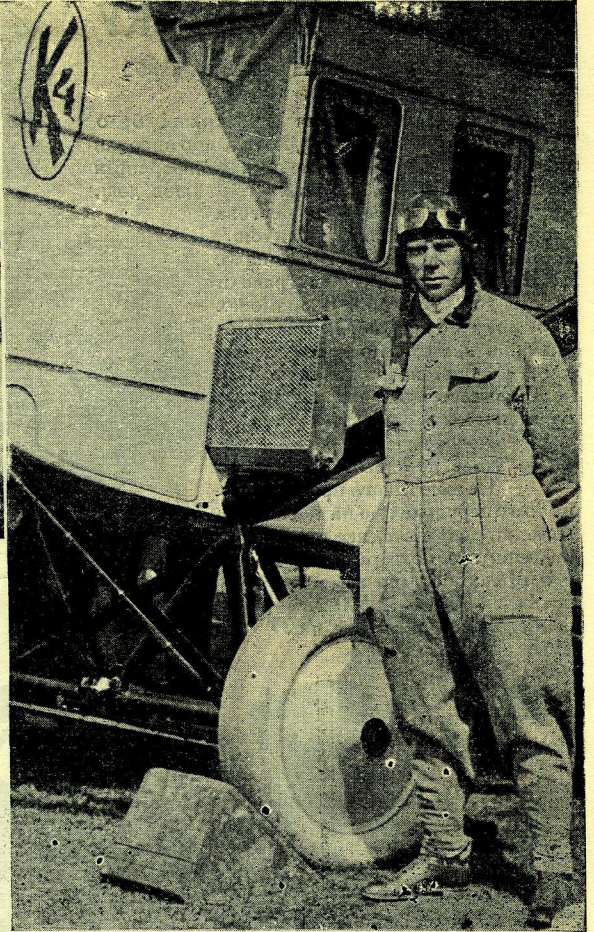
Розмовляю з пасажирами.

— Ніколи не почував себе таким бадьорим,—з захопленням розповідає старий лікар, що вперше летів. А ніякої втоми,—повітря чудесно впливає!..

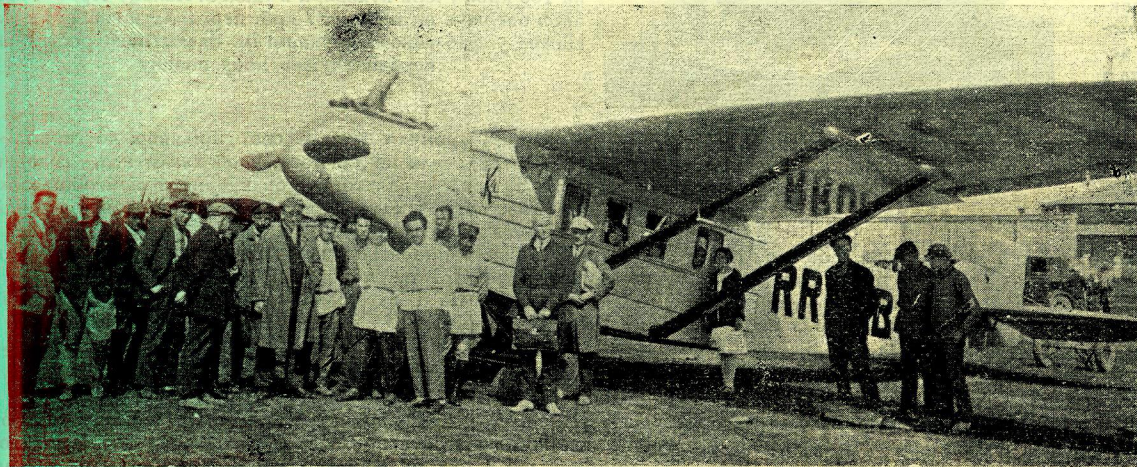
Другий розповідає, що гарячим прихильником авіації зробився тоді, як вилетівши вперше о 2 год. дня до Москви, потрапив на потрібне йому засідання ввечері, а о 9 год. ранку другого дня вже пив каву вдома.

На аеродромі відряджують на Кавказ літак К 4 конструкції інженера Калініна; літак зроблено на нашому авіазаводі. Апарат виявив добрі властивості. З мотором у 240 сил він такий же тонаж, як апарати Дорн'є з 360-сильним мотором, а швидкість у них однакова. За зразком „К 4“ будують тепер на авіазаводі ще 9 машин.

Я. Брик

Пілот, що веде аероплан „К 4“

„К 4“ готується у першу подорож

Всес. 36/28
ср

ГЕРОІ СВОГО ОБОВ'ЯЗКУ

(Що можна зробити за 500 мільйонів карбованців.)

НА ПОЧАТКУ серпня в Харкові було скликано конференцію тих, що виграли по будь-якій державній позиції. Конференція не відбулась тому, що саме тоді йшов дощ, ще й до того трапилась чергова аварія в знаменитому „турчанкоу“. Але декілька чоловік прийшло. То були щасливці, що вигравали від 20 до 1 тис. крб. В розмовах про нову позику серед цих щасливчиків нам довелося почути:

— Нової позики я передплачую на весь свій виграш та ще на місячний заробіток.

— Хочете ще виграти? — запитав хтось першого.

— Не маю нічого проти, але ж не тому передплачую на таку суму. Адже ви розумієте, яке грандіозне будівництво розгорнеться на тих 500 мільйонів карбованців, що ми мусимо їх позичити державі? 500 мільйонів карбованців це не більше не менше, як 23 тис. пудів золота. Хіба хтось за кордоном позичить нам стільки? А на ці гроші ми можемо збудувати ще 2^{1/2}

Міліціонер 4-го району Харківської міліції т. Алексєв підписується на суму 4-х місячного утримання

Дніпрельстани, Ви розумієте 2^{1/2} ДНІПРЕЛЬСТАНИ! За ці гроші ми змогли б придбати 250 тис. штук тракторів. За ці гроші ми можемо збудувати десятки величезних заводів. От хоча б візьміть автомобіль. Автомобільний завод, що випускав би 100 тис. машин на рік коштуватиме 200 мільйонів карбованців. Отже ми можемо збудувати завод, що випускатиме до 300 тис. машин на рік. Я купую облігації нової позики не для того, щоб виграти, а для того, щоб держава збудувала десятки нових заводів та фабрик, Дніпрельстан, придбала б десятки тисяч тракторів та автомобілів. Позичити державі—це обов'язок кожного з нас.

Досвід попередньої передплати, що стихійно почалась на наших підприємствах та по уставах задовго до встановленого офіційно терміну передплати переконує нас, що більшість передплатників мріють не про виграші, а вважають за свій обов'язок допомогти соціалістичному будівництву. На державному електричному заводі в одному з його численних цехів нам довелося постерігати, як п'ять робітників, що передплатили нової позики майже на 2 тис. крб., уперто відмовлялись фотографува-

Робітник фабрики взуття ім. Профінтерну Забийголовський підписується на тисячу карбованців

Вгорі робітниця 6-ї тютюнової фабрики тов. Скрипниченко, одержує 60 крб. на місяць. Вдова, має трьох дітей на утриманні. Вона передплатила нової позики на 60 крб.; робітниця тієї ж фабрики тов. Каткова одержує на місяць 60 крб. Має двох утриманців. Передплатила на 100 крб.; учень куховара в їдальні Палацу Праці Радіонов одержує на місяць 37 крб. передплатив на 120 крб.; Нижче у фабзавкомі друкарні ім. Блакитного робітники передплачують нову позику

тися і заборонили подати свої прізвища до газети.— Ми передплатили не для того, щоб хвалитися,—говорив один з них,—а для того, щоб виконати свій обов'язок. Робітники і службовці сумлінно виконують цей свій обов'язок.

Майже скрізь виносяться постанови, щоб взяти участь у передплаті в розмірі не менше місячного заробітку. Сотні робітників і службовців передплачують облігації нової позики на суму 2—3—4 і 5-ти місячного утримання.

Можна бути певним, що раніш, ніж за два місяці, як передбачалося на початку, буде реалізовано другу позику індустріалізації.

На ті кошти, що трудящі позичуть своїй державі прискореним темпом розгортатиметься соціалістичне будівництво. Ті дрібниці, що в них ми собі зараз відмовляємо, за рік за два повернуться нам в десятикратному розмірі.

СОНГОРОДОК по РЕВОЛЮЦІЇ

(У Тульчині)

Обивателі вставали пізно. З рипом відкривалися віконниці і небажаний день починався.

Один за одним з'являлися водовоз, молошниця, стара пташниця. Кожен приносив з собою пльотки, вісенітницю.

— Чули... Жінка Свербінка вечорами переодягається в чоловічий одяг та й ходить вулицями...

— А з військовим підрядником що трапилось! Він запросив до себе каптенармуса й так нагодував, що той забруднився сам і навколо кімнату забруднив... Тепер каптенармус поскаржився кому слід і підрядникові влетить.

Животіли.

Молодь шукала, куди б прикласти зайву енергію. Утворили були „Товариство подання допомоги бідним“.

На установчих зборах обирали правління. Гроші у трьох багатіїв синків перших буржуїв міста. Як що їх не обрати—грошей не дадуть. Обрати їх—ладу не дадуть. І знайшли вихід, ухвалили: „скласти комісію з такох-то (буржуїських синків), яким доручити обрання правління“...

Раділі—вийшли з безпорадного стану. Буде й вовк ситий і коза ціла... Ті троя велично відійшли, потім оголосили:

— Обрано нас трьох... А в „офіцєрському зібранні“ пили багато й безперестанно. Пили вкупі з місцевими шляхетними людьми: нотарем, попами.

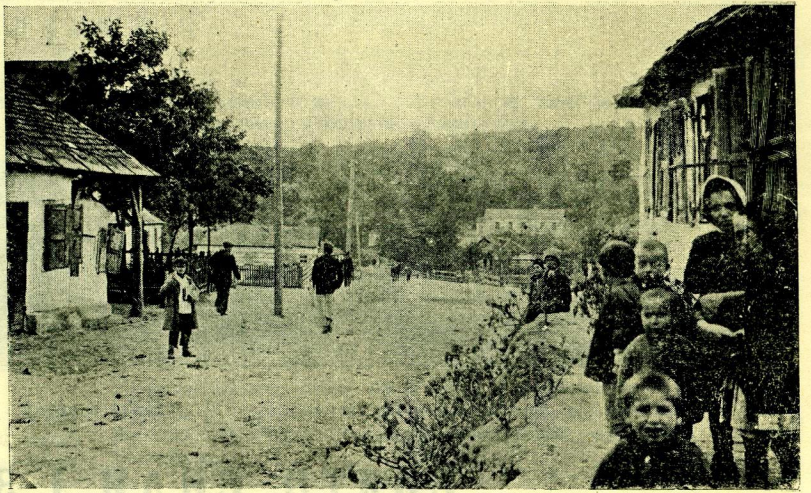
В касарні стогнали під нагаями салдати. В „хедері“*) ревли діти під „канчуком“**) напівбожевільного фанатика-вчителя.

Робітник із млина йшов вулицею й підозріло оглядався. Ось почув: „курок“. То був пароль. І скоро сидів поруч з товаришами з макаронної фабрики, броварні, свічарні й ін. Пекар читав у голос книжку, „як дерева пускають бруньки“—під агрономічним заголовком була революційна суть.

На вулиці з залізними кийками стояли вартіві. Коли поліцейський нагайдач Рябшапка з'являвся на обрії—кийки подавали в хату стукотінням сигналу: бережіться, собака близько...

*) „Хедер“ — нижча єврейська клерикальна школа.

**) „Канчук“ — нагай.

Колись цей квартал звався „Капцанівкою“, зараз тут прокладено брук, (проведено електрику)

Обивателі ж міцно спали, ховаючись в перини від ста кіп лиха... Прогула громадянська війна. Почалося будівництво.

Струсь-обиватель висунув голову спід крила й не пізнав своє місто. Не ті будинки, не та вулиця. Де в сутінку порт'єр і ковдр позіхала сім'я дегенератів—тепер буйно розгорталися клуби, дитбудинки то-що.

Обиватель протирав очі. З пролетарських околиць прийшли нові володарі міста. Геть усе перевертали: де жив ксьондз—утворили профшколу, в будинку „духовного училища“ виросла центральна трудова школа з кількома сотнями учнів і в парафіяльній школі з'явився педагогічний технікум з 200 студентів; у лихваря Б. оселився клуб молоді, а в лісопромисловця Р.—„будинок санітарної освіти“. „Талмуд-тора“*) захопив округовий Краєзнавчий музей. Спід ретшовання появилися й будинки.

Будинки. Будинки рад на три поверхи, будинки церкопоку, Держстраху, нова лікарня, поліклініка... Заснувалося небо антенами...

Радіохвилі з'єднали місто з культурними центрами. Місто живе бодай кілька годин на добу одним життям зі столицею.

Похилися хрести на церквах. Тепер число їхніх відвідувачів безнастанно зменшується. Клуб бере верх.

І знову ранки. Вдосвіта прорипів водовоз. Йому скоро „кришка“—бо будуватимуть водогін. Прийшли на роботу робітники, службовці. Крамар і собі квапиться—з'явився могутній конкурент Церкопоку і... перина більше не вабить.

Стало зручно ходити.

Колись вздовж всіх шляхів йшли рівчаки, шлях перетинали велетєрські кругляки.

Тепер місто перепланували—рівними стали вулиці.

Гляньте-но сюди: колись тут був справжній яр серед вулиці. Пожилиці дерлися по слизьких, вузьких доріжках, а дев'ять місяців на рік (осінь—зима—весна) зовсім задворками ходили.

А тепер зручний широкий брук. Ось у зеленіні будинок. Сто років тому в нім збиралися декабристи на чолі з Пестелем. Потім стояв порожній, лякаючи проїжджих чорними проваллями вікон.

Тепер тут дитячий санаторій.

Бує життя.

Сонгород прокинувся.

Гр. Зельдович

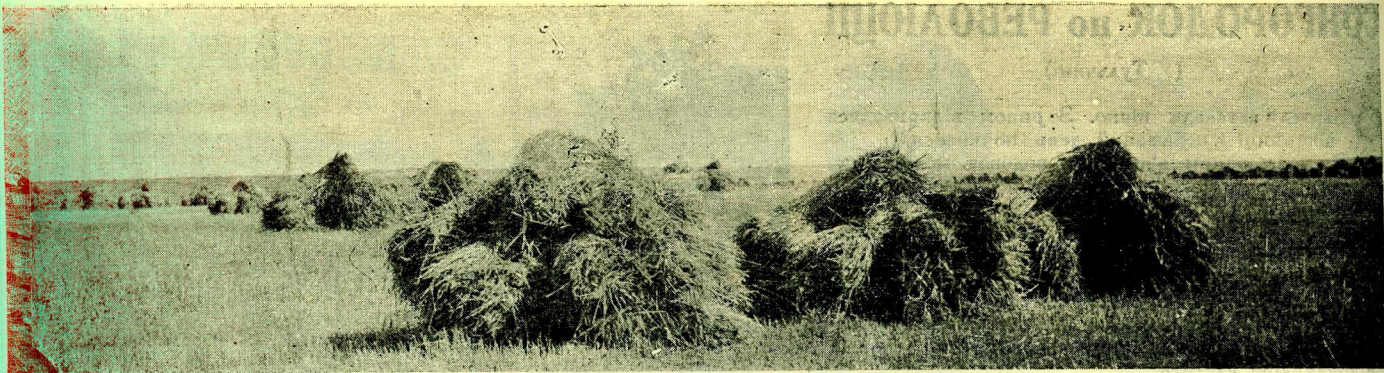

На задньому плані, праворуч—будинок дитячого санаторія. Тут колись жив і працював декабрист Пестель

Місто перепланували—рівними стали вулиці

*) „Талмуд-тора“ середня клерикальна школа.

Копи в степу

СВЯТО СИЛИ І ЗДОРОВ'Я

Стаття С. Павлова

ВСЕСОЮЗНА спартакіада—всесоюзний огляд пролетарських спортивних сил—закінчилася.

Протягом двох тижнів у червоній столиці СРСР, в Москві, точився впертий безкровний бій на стадіонах і водяних станціях.

5 тис. кращих фізкультурників змагалися поміж себе в силі, спритності, витривалості і в шуктості.

До Москви з'їхалися не лише фізкультурники радянських республік—України, Білоруси, Узбекистану, Туркменістану, Криму, Закавказзя та інш. автономних областей, а й закордонні робітн. спортсоюзи, що не зважаючи на заборону і загрозу своїх найвищих органів „ривкнули“ також відрядити до „більшовицької столиці“ к р а щ и х спортсменів.

І Всесоюзна спартакіада обернулася завдяки цьому на міжнародню.

Спартакіада була не лишень оглядом наших спортивних досягнень—а й могутнім засобом єднання з закордонними пролетарськими спорт-організаціями.

В останні два дні перед спартакіадою московські вокзали побачили сотні незвичайних пасажирів, веселих, життєрадісних, бадьорих, повних сил і здоров'я.

Вони поспішали звідусіль до Москви, щоб взяти участь у святі сили та здоров'я.

Український колектив у складі понад 400 чоловіка прибув спеціальним потягом.

Парад на Червоному Майдані в день офіційного відкриття спартакіади обернувся в грандіозну маніфестацію, що свідчить про нову перемогу пролетаріату і на фронті фізичної культури.

30 тис. спортсменів, сильних, здорових і загартованих, неначе могутня хвиля захлинула весь майдан яскравою мозаїкою різнобарвних фуфайок.

Привітальні промови т.т. Єнукідзе, Ярославського, Михайлова, Аксаміта і Мюллера, передавані гучномовцями в усі кутки величезного майдану—вкривали дружні оплески.

Коли колони стрункими лавами рушили вздовж трибун і Ленінового мавзолею, коли в повітрі замайоріли прапори і пролунали могутні згуки революційного маршу—картина була настільки грандіозна, що здавалося це є переможний гімн силі, гармонії, красі і здоров'ю.

Безконечною лавою протягом двох годин ішли спортивні відділи. Ось у яскравих костюмах Узбекистан, за ним Туркменістан у своїх білих шапках і червоних туніках: після України—Закавказзя, Сибір, Північний Кавказ, Далекий Схід, Урал, Крим, Центрально-Промисловий район, Білорусь, Центрально-Хліборобський район, Волзький район.

Після гостей із радянських республік і областей хазяї—москвичі. Усі московські профсоюзи показали тут свою організованість, виставивши свій спортивний актив.

Всіх, що проходили, виряжали оплесками, але коли з'явилися чужоземні делегації, їх зустріли вибухом захоплення і привітальними криками.

Кожна країна йде зі своїм прапором, на якому два слова кидаються в вічі—„Спартакіада“ і назва країни.

Ось іде спортколектив Німеччини, за ним Англія. Після Англії—Франція, Чехословаччина, Норвегія, Австрія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція, Естонія і, нарешті гості з далекого Уругваю.

Похід замикають колони велосипедистів, що з'їхалися на своїх сталевих машинах з усіх кутків СРСР до Москви.

На всіх ознака довгої важкої путі—засмалені, схудлі обличчя, полинялі й запорошені костюми. У всіх через плече стрічки з короткими написами, що проте багато говорять: „Дніпропетровське—Москва“, „Харків—Москва“, „Менск—Москва“ і т. ін.

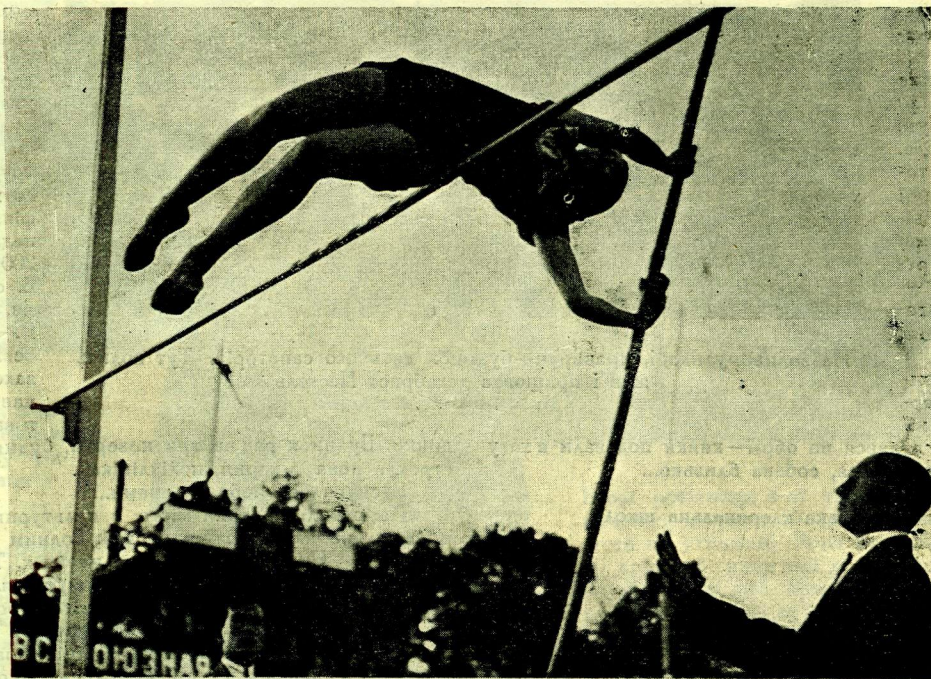
* * *

І почалися великі спартакіадні змагання на всіх полях Москви.

Стадіон Томського—центр усіх змагань. Тут протягом усієї спартакіади—щодня точилася боротьба за метри і сантиметри, за хвилини і секунди.

ВСЕСОЮЗНА СПАРТАКІАДА

„Р.с.фото“

Стрибок з дрючком. Ситіна (Москва)—2 метри 42 снт. Перше місце

Не тільки Москва і Ленінград, як це було за попередніх років, виходили переможцями, а й інші республіки посідали перші місця в легкій атлетичі.

Найбільших успіхів досягли в змаганнях сибіряк Потанін, представник Далекого Сходу—Корнієнко, українці Підгаєцький, Кожушко, Спиридонова, Сотникова, Шевченко, Люднікова, ленінградці: Решетніков, Хаснабов, Киякес, Моксунов, Орлова, Білліда, Галка, Стогова, москвичі: Марков, Денисов, Оволін, Шімонова і представники Туркменістану Ляхов та Центрального Хліборобського району—Пушкіна.

Змагання пройшли з видатними технічними результатами, що в багатьох випадках перевищують всесоюзні рекорди і наближаються до світових досягнень.

Тут блискуча техніка і хист кращого українського бігуна Підгаєцького повинні були здатися перед дивовижною енергією і силою невідомого досі легкого атлета—червоноармієця Корнієнка.

Обидва вони показали на 100 метрів феноменальний результат 10,8 сек.—рівний досягненню кращого в світі бігуна, переможця на буржуазній олімпіаді в Амстердамі.

З великим успіхом виступали і наші закордонні гості, особливо норвежець Хельгесен, естонець Рехн, фін Іаохоло, француз Леру і англієць Кларк. Всі вони посіли в низці номерів перші місця, далеко випередивши наших спортсменів.

* * *

Футбол—всемогутній футбол притяг до себе увагу масового глядача. Якщо в перші дні спартакіади не було цікавих матчів і „королі“ футболу—Харків, Ленінград і Москва „росправлялися“ зі своїми слабкими супротивниками зовсім легко, то під кінець спартакіади „футбольні пристрасті“ розпалилися.

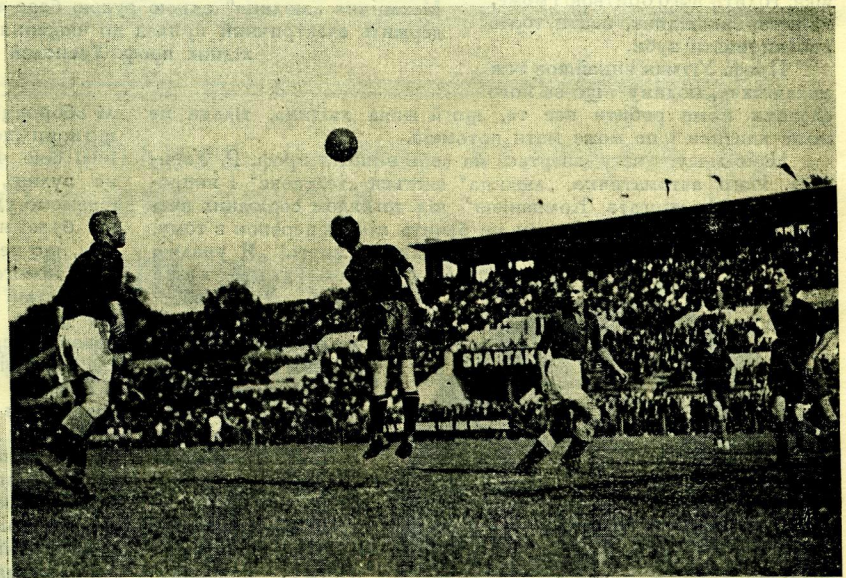
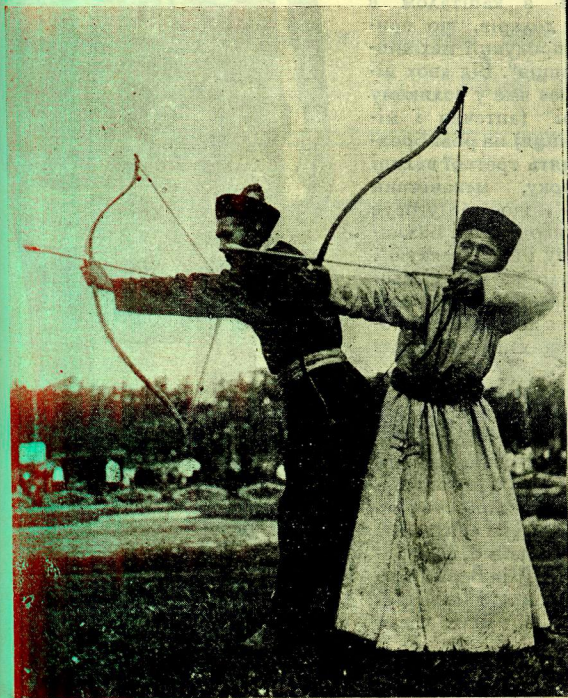
Лишилися найдужчі з найдужчих. Москва, Ленінград чи Харків? Хто з них вийде переможцем—ось питання, що цікавило не тільки геть усю Москву, починаючи від наркома і кінчаючи чистильником черевиків, а й увесь СРСР і закордонні спортивні кола.

За два дні до напівфінальних матчів усі квитки було продано.

Понад 40 тис. глядачів заповнили простори трибуни величезного стадіону „Динамо“.

ВСЕСОЮЗНА СПАРТАКІЯДА

„Рус-фото“

Три години тривала боротьба на зеленому полі. Харків переміг Уругвай, а Москва—Ленінград.

Нарешті настав „останній рішучий бій“ між кращими командами РСФРР і України. Знову до неможливого переповнені трибуни „Динамо“, знову напружена увага 45 тисяч очей, а за стінами стадіону 30 тис. чоловіка, що не мали змоги потрапити на стадіон і що жадібно ловлять новини „звідти“ від щасливців.

90 хвилин неймовірної боротьби за м'яч, за право мати першенство. 90 хвилин шалених атак, хитро-сплетених комбінацій і завзятої оборони. Лише щастю, випадковості вдячні москвичі, але цього вже було досить. М'яч пройшов у ворота України всього лише один раз і першенство присуджено Москві. А за годину сотні репортерів, що з'їхалися з усіх районів СРСР, уже посілали телеграфом подробиці великої перемоги.

* * *

Як же брала участь Україна в святі сили і здоров'я? В цілому брала участь вдало, посівши загальне друге місце після РСФРР. Більших успіхів досягли наші плавці і гребці, що приїхали з Миколаїва і Дніпропетровського. Перемогли українці під Москвою в чоловічому волейболі і в новій для нас грі—пушболі. Програвши в тенісі, українські спортсмени посіли другі місця в важкій атлетичі, боротьбі, вогняному бізі, в водному спорті, легкій атлетичі та спортіграх і треті в стрілянні та велосипеді.

С. Павлов

Буряти—стріляді з луків; праворуч, вгорі — футбольні команди Москви й Ленінграда (5 : 3 — на користь Москви) і України й Уругвая (7 : 1 — на користь України); внизу — жінки-стріляді Т-ва „Динамо“

АВТОМАТИЧНІ БЕЗДУШНІ РАБИ

ФАНТАСТИЧНА п'єса чеського письменника „Р. У. Р.“, що її перед кількома роками ставив і на українській сцені „Березіль“, примусила декількох вчених серйозно подумати над конструюванням „механічної людини“. Особливо жваво в цьому напрямку зацікавили американці. І коли в п'єсі „Р. У. Р.“ ми бачили на сцені живих людей в ролях автоматів, то сьогодні, в Америці, є вже дійсні „механічні люде“, що виконують деяку роботу.

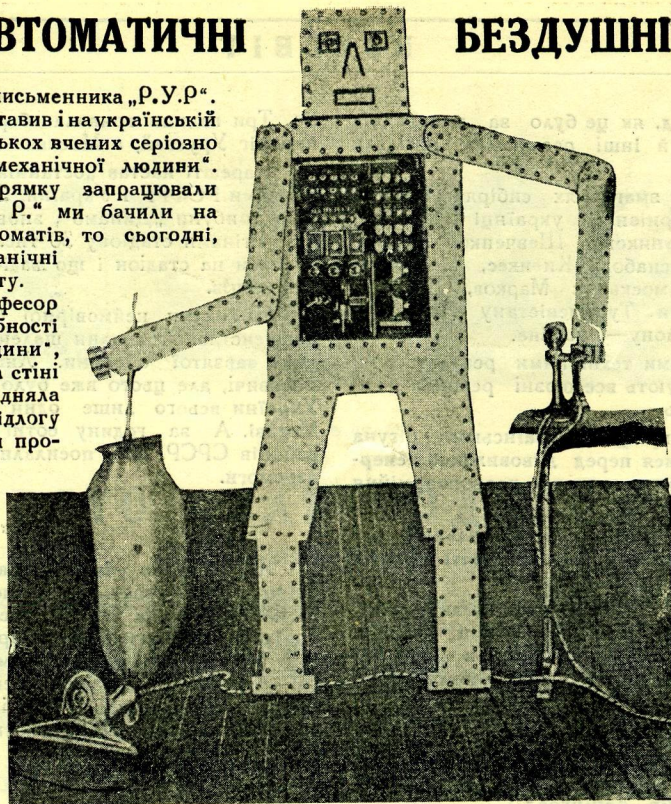
Недавно американський професор Р. Увенслей демонстрував здібності збудованої ним „механічної людини“, яка за його наказом відслонила на стіні портрет Джорджа Вашингтона, підняла прапор, нагріла каву, вичистила підлогу і проходжувалась так довго, доки професор не наказав стояти спокійно.

В Технологічному Інституті штату Массачузетс винайшов Д. М. Редкліф новий автомат у вигляді людини, названий „Продукт Интеграф“. Цей автомат править за сторожа біля „Делекарлія Резервуару“. Автомат інформує інженерів, про глибину води.

Данський винахідник проф. І. Попіє (J. Popie), збудував електричний автомат, що має вигляд Сфінкса. Цей автомат намілює обличчя живого чоловіка, голить його бритвою і може, як каже винахідник, пекти торта або вивирати зуби.

Проф. Уітман винайшов теж механічну „людину“, що за його словами може робити все те, що й жива людина, тільки не може впитися і не може мати потомків.

Найбільшу увагу звертає на себе винахід проф. Р. Увенслея. Його автоматична „людина“ звється „телевок“ і випродукована „Вестінгауз Компанією“ під доглядом серйозних вчених. Винахідник каже, що він не бачить ніякого перепон в тому, щоб не вживати цих автоматів в буденному житті. „Я уявляю собі день — каже проф. Увенслей, — коли на поклик людства стане готовими до служби 500.000 механічних людей“. В Америці є 18 мільонів телефонних апаратів. Не буде в цьому нічого фантастичного, коли в недалекому майбутньому, половину цих телефонів обслуговуватимуть „механічні люде“. Сьогодні ми можемо викидати на ринок до 10000 тих „людей“, але хто зна, чи з прибуттям нової технічної надсилки і розвитком електричного приладдя в будинках, не потрібно буде більше тих механічних „людей“? „Телевок“ вже сьогодні може за телефонним наказом закрити вікна і засвітити чи погасити електричне світло. Згодом він виконуватиме це саме без ніякого наказу. Темнота чи блискавка перед бурєю, або

Механічна „людина“ одною рукою бере телефон, другою держить електричний прилад до чищення підлоги. Винахідник проф. Увенслей

зниження температури наказуватимуть „механічній людині“ позакривати вікна будинку навіть тоді, як нікого не буде вдома.

Проф. Увенслей вживає навіть назви, запозиченої з п'єси „Р. У. Р.“ — „роботарі“ (robotos). І каже:

„Роботарів в недалекому часі можна буде вживати для чищення вулиць і як керowników вуличного руху міста. Роботарі-полісмени зможуть не лише керувати вуличним рухом за допомогою радія, але будувати корисні теж проти юрби. В боротьбі з юрбою роботарі зможуть вживати не тільки гумових палок, але й витискатимуть з себе газ, перед яким уступить найбільша юрба...“

Як бачимо, проф. Увенслей, сягаючи думками в майбутнє, дивиться на все з сьогоденної точки зору, бо не забуває навіть про війну.

„Роботарі будуть ідеальними салдатами в майбутній війні. Не відчуватимуть вони ні холоду, ані голоду в окопах і не скаржитимуться, що їх гризуть насікомі. Це будуть витрива-

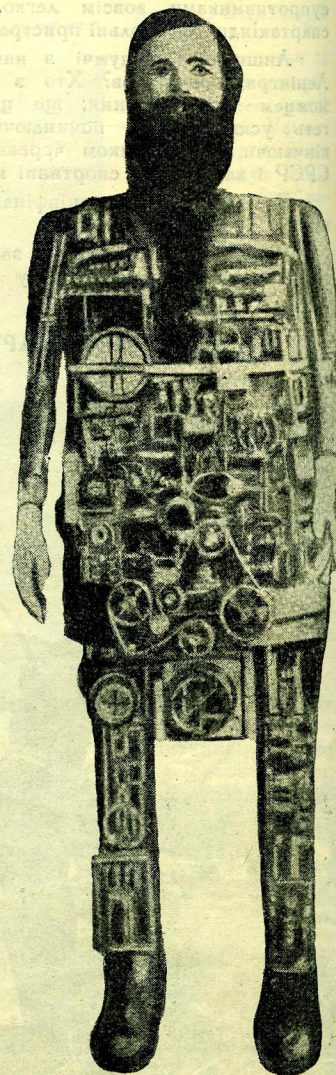
лі оборонці своєї країни. Як що вони „поляжуть“ чи то на полі бою чи будуть розбиті на вулиці, як „полісмени“ (скажемо ударом авта), то це не буде ніякою трагедією, хіба, що необхідно буде зробити нового роботаря...“

Читачі може вважатимуть все це за фантазію невідомого їм американця. Але фантазії ці повільно реалізуються В Америці існує вже окрема корпорація з капіталом в 25.000.000 доларів, що приступає до продукції механічних „продавців“. Від двох місяців працює вже у великому „дрог-сторі“ (аптечна і мішана крамниця) на розі Бродвей і Тридцять третьої вулиці в Нью-Йорку, механічний „продавець“, що обслуговує покупців, виконує їхні бажання, дає задачу і каже „дякую“. Це й змусило фірму „Consolidated Merchandising Corporation“ взятися до продукції нових і ще кращих автоматичних „продавців“.

Чи можна сумніватися, що механічні „люде“ не можуть виконувати все те, що сьогодні пророкують американці? З одного боку ми бачимо в наших часах практичне пристосування цих автоматів, в другого — згадаймо, що фантастичні мрії Юлія Верне про літальні машини і підводні човни стали в наших часах дійсністю.

Хіба ж так тяжко, щоб фантастичні роботарі Карла Чапека в його п'єсі „Р. У. Р.“ стали теж дійсністю?

М. Ірчан

Механічна „людина“ — „Оккултус“, що може виконувати дуже багато з того, що робить людина

Механічний „Сфінкс“, що намілює і голить живу людину. Винахід проф. Попіє

ХАРКІВСЬКИЙ ЗООЛОГІЧНИЙ САД

(вул. К. Лібкнехта, 35)

ВІДЧИНЕНО

ЩОДНЯ

ВІД 9 ГОД. РАНКУ
ДО 8 ГОД. ВЕЧОРА

ГОДУВАННЯ

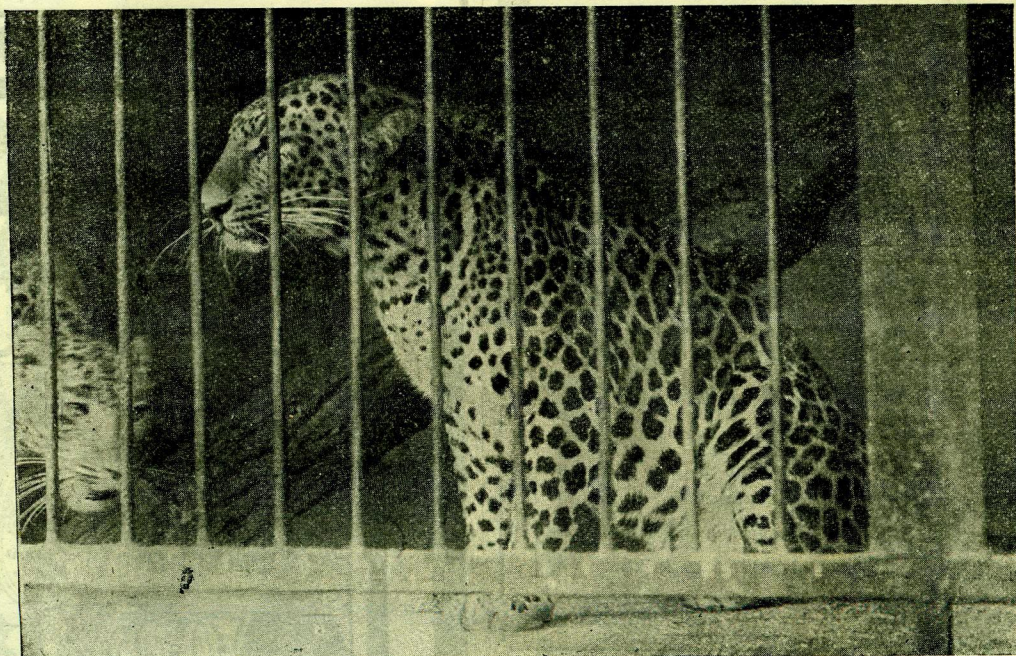
ВЕЛИКИХ

ХИЖАКІВ

ЩОДНЯ

О 5 год. ВЕЧОРА

(КРИМ ПОНЕДІЛКА)

В ГАРЯЧІ ДНІ КУПАННЯ СЛОНА, ВЕДМЕДІВ
ТА ІНШИХ ТВАРИН

В СВЯТА ДІТЕЙ ВОЗЯТЬ НА ВЕРБЛЮДІ Й ПОНІ

ГРАЄ ОРКЕСТР ДУХОВОЇ МУЗИКИ

Зоосад значно поширено і впорядковано та поповнено твари-

:: :: :: нами місцевої й чужоземної фауни :: :: ::

ВІДЧИНЕНО
ЗООЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ

ПЛАТА ЗА ВХІД:

Для дорослих . . . 30 коп.

Для дітей і червоно-
армійців . . . 15 коп.

Екскурсіям, погодженим з
Екскурсбюром, 50% знижки

**ИСКУССТВЕННЫЕ
ПАЛЬМЫ
ОТ 3-х РУБЛЕЙ
ВЫСЛАЮТСЯ
НАЛОЖЕННЫМ ПЛАТЕЖОМ**

Конторская ул. (Краснооктябр.), № 5,
Рыбальченко

**НОВЫЙ ПОЛНЫЙ САМОУЧИТЕЛЬ
КРОЙКИ И ШИТЬЯ
ЖЕНСКОГО И ДЕТСКОГО
ПЛАТЬЯ И БЕЛЬЯ**

всех фасонов в обработке и под редакцией
И. Д. Дейкиной.

В книге 294 рисунка и чертежа.

Цена с пересылкой 3 р. 25 коп.

Книжный склад
„Книговед“ Москва, ул. Герцена, д. 22-42.

НОВАЯ КНИГА

**САМОУЧИТЕЛЬ
КРОЙКИ МУЖСКОГО ПЛАТЬЯ**

С 73 РИСУНКАМИ И ЧЕРТЕЖАМИ

Цена 1 р. 80 к., с пересылкой 2 руб.

Москва, ул. Герцена, д. 22-42, книжный склад
„Книговед“.

**САД-РЕСТОРАН
„АРКАДИЯ“**

ул. К. Либкнехта № 11.

**ЕЖЕДНЕВНО
ЗАВТРАКИ,
ОБЕДЫ
и УЖИНЫ.**

Во время обеда и ужина
играет струнный оркестр.

Ресторан открыт до
2-х ч. ночи.

Отделение при вокзальном буфете (6-я
платф. в специальном павильоне) от-
пускает в любое время горячие блюда
по карте.

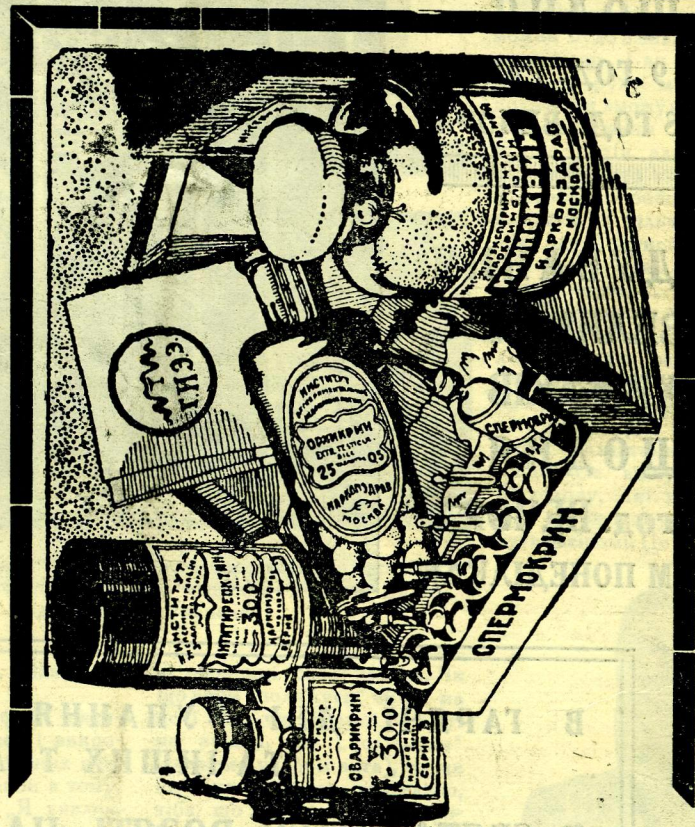
ХАРЬКОВСКАЯ ПРОИЗВОДСТВЕННО-
КООПЕРАТИВНАЯ АРТЕЛЬ

„ПРОВОЛОЧНИК“

Контора и завод ул. Яковлева (б. Михайловская) № 54.

ВЫРАБАТЫВАЕТ:

проволоку светлую, бронзировавшую, ква-
дратную, пружины и разные гвозди как из
своего сырья, также и из сырья заказчиков.

**ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ИНСТИТУТ
ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ
ЭНДОКРИНОЛОГИИ
НАРИОМЗДРАВА**

Институт доводит до сведения врачей, лечебных учреждений,
аптекоуправлений, что им приступлено к массовому производству

ИНСУЛИНА

ИНСУЛИН одобрен Инсулиновым Комит. Учено-Медич. Совета НКЗ РСФСР
Стандартизован в международных едичках. 1 кб. см. содержит 20 межд. единиц
ИНСУЛИН выпушен в упаковке 5 кб. см. — цена 1 руб. 45 коп. флакон.

Аптекоуправлениям при оптовом заказе на Инсулин скидки 20 %
Ин-т также prepares все ОРГАНОТЕРАПЕВТИЧЕСКИЕ ПРЕПАРАТЫ:

АДРЕНАЛИН, АНТИТИРЕОКРИН, ПИТУИРИН, ТИРЕОКРИН и др.
Большинство препаратов стандартизовано.

Препараты готовятся под наблюдением специалистов и имеют благоприятные отзывы клиник.

Со скидкой препараты отпускаются Аптекоуправлениям, врачам и лечебным учреждениям.

С требованиями просим обращаться
Москва, Б. Николо-Воробинский пер., № 10, Государственный Институт
Экспериментальной Эндокринологии НКЗ тел. 4-03-54.

Проспекты-прейскуранты высылаются бесплатно по
первому требованию.